Säkerhetspolisen

2012

Vi skyddar Sverige
och demokratin.

Innehåll

Anders Thornberg har ordet 04
Om Säkerhetspolisen 06
Nationellt ansvar ger behov av regional verksamhet 08
Samarbete – avgörande för resultat 10
"Förtroende och mänskliga rättigheter som grundbultar" 12

VÅRA VERKSAMHETSOMRÅDEN

Kontraspionage 15
Kontraterrorism 20
Säkerhetsskydd 24
Personskydd 30
Författningsskydd 32

GRUNDLÄGGANDE OM SÄKERHETSPOLISEN

Vad är skillnaden mellan Säkerhetspolisen och övriga polisen? 37
Register för effektivt operativt arbete 38
Vad är ett hot och vad är skyddsvärt? 39
Varför kan inte Säkerhetspolisen berätta allt? 39
Samarbete, kunskap och kontroll krävs 40
Hur styrs Säkerhetspolisen? 40
Säkerhetstjänst vs. Underättelsetjänst 41

HÄNDELSER 2012

”Vi försöker avstyra individer från att resa iväg” 43
Belastningattackerna mot webbsidor hösten 2012 45
Säkerhetspolisen får inrikta signalspaning igen 46
Stor insats i Almedalen på Gotland 46
Främmande makt – flera fall av iakttagelser om underrättelsehot 48
Utställningen Säpo på Polismuseet 50
NSIT – samverkan mot allvarliga IT hot 50
Övningar viktiga för Personskyddet 51

MEDARBETARPORTRÄTT

Spanare är nyckelpersoner i vår verksamhet 52

Produktion Säkerhetspolisen

Grafisk formgivning Åkesson & Curry

Foton Säkerhetspolisen s. 5, 29, 31, 46, 47, 50, 51
Folio s. 52
Johner s. 2, 11, 14, 36, 50, 52
Scanpix s. 23, 32, 34, 42
Shutterstock s. 6-7, 8, 13, 16, 18, 19, 21, 25, 27, 37, 38, 41, 45, 46, 49
Illustration framsida och s. 17 Helena Halvarsson

Papper Amber graphic

Tryck Danagård Litho april 2013

ISBN 978-91-86661-07-6

Beställning Publikationen kan laddas ner från www.sakerhetspolisen.se och beställas via sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se

Dra lärdom, öka samarbetet och fortsätta förbättras

I JULI 2012 TILLTRÄDDE JAG som generaldirektör för Säkerhetspolisen. Det är ett stort ansvar, men framför allt en stor ära att få leda den myndighet som jag själv har arbetat i större delen av mitt yrkesliv.

Fokus på ökad operativ förmåga

Under de senaste åren har Säkerhetspolisen genomfört ett omfattande arbete för att på ett bättre sätt kunna möta framtidens krav och utmaningar. En modern säkerhetstjänst måste vara flexibel och snabbt kunna anpassa och styra om sin verksamhet efter förändringar i omvärlden.

Min viktigaste uppgift är att fortsätta utveckla Säkerhetspolisen att vara en modern, rättssäker och effektiv säkerhetstjänst. Jag vill särskilt sätta fokus på att öka vår operativa förmåga, det vill säga de insatser som vi vidtar för att minska sårbarheterna i, eller hoten mot, de värden vi ska skydda. En ökad operativ förmåga inom alla våra verksamhetsområden är Säkerhetspolisens stora utmaning.

Säkerhetspolisen står också inför två stora och positiva förändringar de kommande åren. Under hösten 2013 kommer vi att flytta in i ett nytt huvudkontor. Det gamla kontoret har myndigheten vuxit ur för länge sedan. Allt tyder dessutom på – även om några beslut ännu inte är fattade – att Säkerhetspolisen på ett par års sikt kommer att ombildas till en egen myndighet, fristående från polisen i övrigt.

Ett arbete i tysthet

I den senaste årsboken kunde vi blicka tillbaka på ett år där Säkerhetspolisen varit i strålkastarljuset genom ett par mycket uppmärksammade händelser. 2012 har inte på samma sätt varit de stora rubrikernas år.

Ibland kan det kännas frustrerande att resultaten av våra ansträngningar inte alltid kommer till allmänhetens kännedom. Mycket av vårt förebyggande arbete sker i det tysta. Jag skulle gärna berätta mer om det hårda arbete våra medarbetare utför för att göra Sverige säkrare, men för att kunna fortsätta utföra detta arbete också framöver måste det för det mesta ske vid sidan av det mediala strålkastarljuset. Att det skapas stora rubriker kring Säkerhetspolisen och vår verksamhet är inte nödvändigtvis ett mått på framgång..

Lärdomar från Norge

Det har nu gått en tid sedan de fruktansvärda händelserna i Norge sommaren 2011. Säkerhetspolisen har noga studerat de granskningar som har gjorts av de norska myndigheternas arbete före, under och efter attackerna i Oslo och på Utøya. Den norska 22 juli-kommissionens rapport underströk särskilt vikten av nationell samverkan och samordning, behovet av att planera för det oförutsedda och att öva samt att effektivt utnyttja informationsteknologi för informationshantering och analys.

Slutsatserna från den norska granskningen är i högsta grad relevanta lärdomar även för den svenska Säkerhetspolisen. En modern säkerhetstjänst måste kunna agera snabbt och effektivt dygnets alla timmar och vår förmåga att så tidigt som möjligt upptäcka hot mot säkerheten är central för att våra insatser görs i rätt tid mot rätt mål.

Jag har personligen tagit intryck av lärdomarna från Norge och ska göra mitt bästa för att vi inom Säkerhetspolisen kontinuerligt utvecklar och förbättrar vår nationella och internationella samverkan, liksom våra redskap och metoder för att upptäcka och förebygga det vi aldrig vill ska inträffa. Skulle det värsta ändå inträffa ska vi vara beredda och redo, dygnet runt, året om.

Nationell säkerhet, inte bara Säkerhetspolisens jobb

Säkerhetspolisen är en i jämförelse ganska liten och specialiserad myndighet. Vi har en mycket hög kompetens inom våra verksamhetsområden och jag är väldigt stolt över mina medarbetare, samtidigt kan vi inte lösa uppgiften att skydda Sverige och demokratin på egen hand. Samverkan med andra myndigheter inom Sverige och även internationellt är en förutsättning för att kunna klara vår uppgift.

Ett annat mycket viktigt samarbete för Säkerhetspolisen är vår samverkan med andra myndigheter inom svenskt polisväsende, där vi tillsammans arbetar för att utveckla vår förmåga att upptäcka och förebygga allvarlig brottslighet. Under 2012 inleddes ett särskilt projekt där Säkerhetspolisen samarbetar med Rikskriminalpolisen och de tre största polismyndigheterna. Projektet syftar till att öka Polisens och Säkerhetspolisens gemensamma förmåga att agera samordnat och kommer fortsätta under 2013 och då också utökas för att inkludera alla polismyndigheter.

På samma sätt som vi behöver ett gott samarbete med myndigheter i Sverige och utomlands är vi beroende av medborgarnas tillit och hjälp. Att allmänheten känner förtroende för Säkerhetspolisen och lämnar uppgifter om misstänkt brottslig verksamhet är en absolut förutsättning för att klara uppdraget. Vi har ett stort och ansvarsfullt uppdrag och vi kan inte lösa det ensamma. ■

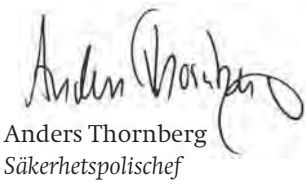

Anders Thornberg
Säkerhetspolischef

Om Säkerhetspolisen

Säkerhetspolisen skyddar Sveriges demokratiska system, medborgarnas fri- och rättigheter och den nationella säkerheten. Det gör vi genom att förebygga och avslöja brott mot rikets säkerhet, bekämpa terrorism och skydda den centrala statsledningen.

SÄKERHETSPOLISENS VERKSAMHET kan i huvudsak delas in i fem områden:

Kontraspionage innebär att förebygga och avslöja spioneri och annan olovlig underrättelseverksamhet som riktar sig mot Sverige och svenska intressen utomlands samt mot utländska intressen i landet, vilket även inkluderar flyktingspionage.

Kontraterrorism innebär att förebygga och avslöja terrorism som riktas mot Sverige eller utländska intressen i landet, terroristhandlingar i andra länder, förekomsten av internationella terroristnätverks förgreningar i Sverige samt stöd och finansiering av terroristverksamhet.

Författningsskydd innebär att motverka verksamhet som med trakasserier, hot, våld, tvång eller korruption syftar till att påverka det demokratiska statsskickets funktioner. Verksamheten syftar till att motverka otillåten påverkan på det politiska beslutsfattandet, verkställandet av politiska beslut och den fria debatten.

Säkerhetsskydd på Säkerhetspolisen innebär att höja säkerhetsnivån i samhället. Analyser och rekommendationer till myndigheter, vars verksamhet har bäring på rikets säkerhet, om hur de kan höja sin säkerhet och skydd är stora delar av verksamheten. Registerkontroller och tillsyn är andra konkreta sätt att säkerställa att skyddsvärd verksamhet är skyddad på lämpligt sätt.

Personskydd handlar om bevaknings- och säkerhetsarbete för den centrala statsledningen, kungafamiljen, främmande stats beskickningsmedlemmar samt vid statsbesök och liknande händelser.

Säkerhetspolisen fungerar dessutom som stöd för andra polismyndigheter inom vissa områden, exempelvis tillhandahålls teknik för hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. Säkerhetspolisen har även ett medietekniskt laboratorium som bistår med alla former av mediebearbetning. ■

ICKE-SPRIDNING

VI ARBETAR OCKSÅ MED att förhindra spridning, anskaffning och produktion av massförstörelsevapen. Arbetet går främst ut på att förhindra att kunskaper, produkter, ämnen eller mikroorganismer förs från eller via Sverige till aktörer som har ambitioner att anskaffa eller vidareutveckla massförstörelsevapen eller dess bärare. Arbetet sker i nära samverkan med andra myndigheter.

MEDARBETARE

Drygt 1 000 personer arbetar vid Säkerhetspolisen. De flesta är stationerade i Stockholm, men myndigheten har även regionala enheter i Umeå, Uppsala, Örebro, Göteborg och Malmö (se sidan 8). Våra medarbetare finns inom en rad olika yrkeskategorier, bland annat analytiker, handläggare, tekniker, IT-specialister tolkar, livvakter, jurister, spanare, ekonomer, utredare, administratörer och översättare. Andelen kvinnor är 36 procent. Cirka 51 procent av medarbetarna är polisutbildade.

Könsfördelning bland anställda

Män
64 %

Kvinnor
36 %

51 % *är polisutbildade av totalt drygt 1 000 anställda.*

SÄKERHETSPOLISENS VERKSAMHETSIDÉ

Säkerhetspolisen följer noga utvecklingen hemma och i omvärlden och analyserar de hot som riktas mot Sverige och svenska intressen. För att kunna skydda Sverige och demokratin måste hot och sårbarheter identifieras och bedömas.

KOSTNADER

Per verksamhetsområde 2012, %

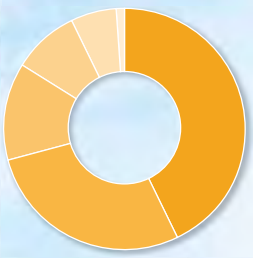

- Personskydd 43%
- Kontraterror: 28%
- Kontraspionage: 13%
- Författningsskydd: 9%
- Säkerhetsskydd inklusive informationssäkerhet: 6%
- Övrig polisverksamhet: 1%

2012 var Säkerhetspolisens anslag från regeringen
1 047 000 *tkr*

*2012 diarieförde*s
22 895 *st ärenden hos Säkerhetspolisen.*

2012 genomförde Säkerhetspolisen **71 949** *st registerkontroller. De görs som säkerhetsprövning vid anställning för att bedöma om en person är lämplig och pålitlig ur säkerhetssynpunkt. Läs mer på sidan 27.*

342 *personer begärde ut uppgifter från Säkerhetspolisen under 2012.* **174** *av dem fick helt eller delvis ut sina uppgifter. I de fall uppgifter inte lämnades ut berodde det på att personen inte förekom vid Säkerhetspolisen eller att uppgiften omfattades av sekretess.*

Nationellt ansvar ger behov av regional verksamhet

Säkerhetspolisen är en myndighet med ett nationellt uppdrag. Vår verksamhet tar sikte på hela landet då vi ska ha samma förmåga över hela Sveriges yta.

SÄKERHETSPOLISEN HAR ETT natinellt uppdrag och bedriver verksamhet på flera geografiska platser, dels från huvudkontoret i Stockholm, dels vid fem regionalt placerade enheter

Regionalt fokus på att förebygga brott

De regionala enheternas huvuduppgifter är framförallt underrättelseinhämtning men också säkerhetsskyddsupplysning. Underrättelseinhämtningen är en del i Säkerhetspolisens arbete med att förebygga och avslöja brott inom våra verksamhetsområden kontraspionage, kontraterrorism och författningsskydd. Säkerhetsskyddsupplysning innebär att informera myndigheter och vissa företag i syfte att skydda verksamheter som har betydelse för rikets säkerhet och för att förebygga terrorism.

Deltar i skyddet av statsledningen

De regionala kontoren deltar även i arbetet med att skydda den centrala statsberedningen. Enheterna är ett stöd till och bidrar i myndighetens operativa verksamhet utifrån sitt regionala perspektiv. ■

”Mer än femton länder bedriver i dag systematisk under- rättelseverksamhet i och mot Sverige eller svenska mål utomlands.”

Så skaffar Säkerhetspolisen information

EN STOR DEL AV Säkerhetspolisens arbete sker i form av underrättelsearbete. Det är främst inom verksamhetsområdena kontraspionage, kontraterrorism och författningsskydd som ett systematiskt underrättelsearbete bedrivs.

Underrättelsearbete bedrivs enligt den så kallade underrättelsecykeln, det vill säga genom inriktning, inhämtning, bearbetning, analys och delgivning av information. Inhämtning av underrättelser sker bland annat genom:

- Spaning – utförs av specialistpersonal från Säkerhetspolisen,
- Tvångsmedel – beslutade av domstol och de som får användas är hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och postkontroll,

SÄKERHETSPOLISENS KONTOR

1. ***Umeåkontoret*** *omfattar Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.*
2. ***Uppsalakontoret*** *omfattar Uppsala, Västmanlands och Gävleborgs län.*
3. ***Örebrokontoret*** *omfattar Jönköpings, Södermanlands, Östergötlands, Värmlands, Dalarnas och Örebro län. En arbetsgrupp finns i Norrköping.*
4. ***Göteborgskontoret*** *omfattar Hallands och Västra Götalands län.*
5. ***Malmökontoret*** *omfattar Kronobergs, Kalmar, Blekinge och Skåne län.*
6. ***Huvudkontoret*** *ligger i Stockholm och ansvarar också för Stockholms län och Gotland.*

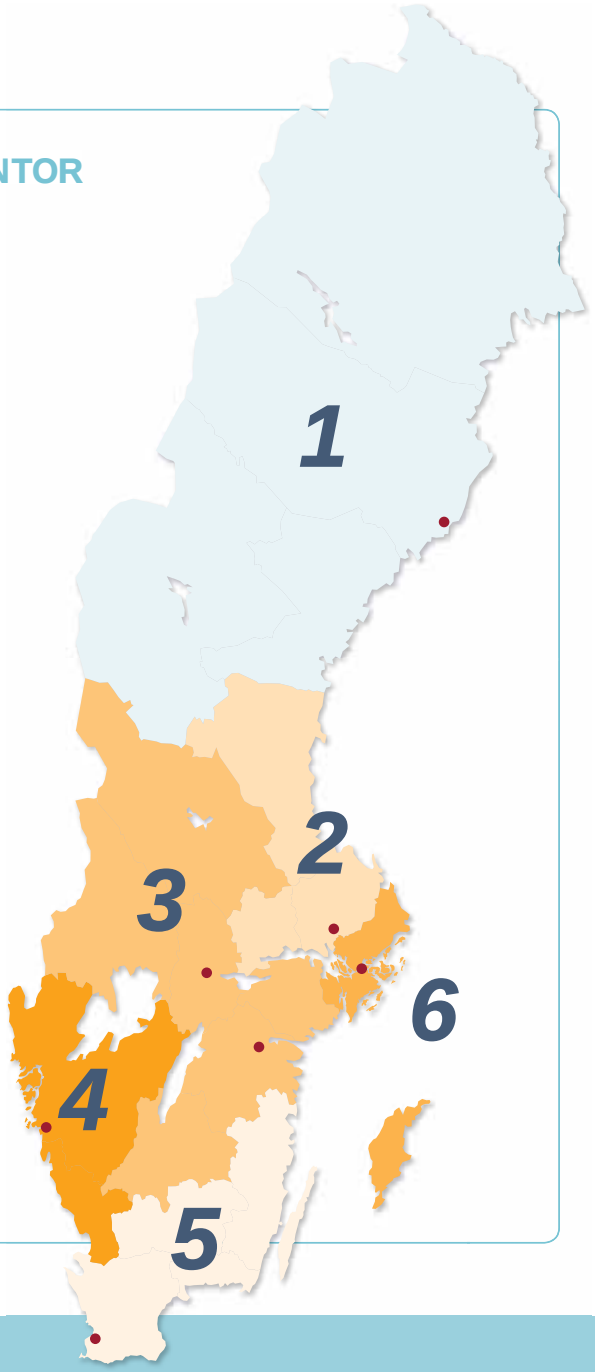

- Personkällor – personer som lämnar information,
- Öppna källor – till exempel internet, tidningar, radio och tv,
- Förhörsinformation,
- Kontakter med utländska säkerhets- och underrättelsetjänster – Säkerhetspolisen har ett omfattande samarbete med andra länders säkerhets- och underrättelsetjänster, särskilt när det gäller att bekämpa och motverka terrorism.

Inhämtade underrättelser bearbetas. Innan de analyseras sker en bedömning av hur tillförlitlig källan är och huruvida informationen är korrekt. När uppgifterna har analyserats delges berörda enheter inom Säkerhetspolisen som med utgångspunkt från informationen beslutar om operativa åtgärder, extern delgivning eller förnyad underrättelseinriktning.

Samarbete
–avgörande för resultat

Säkerhetspolisen har ett omfattande samarbete såväl nationellt som internationellt. En stor del handlar om informations- och erfarenhetsutbyte. Det handlar också om att bistå och själva få hjälp av andra i olika utredningar eller insatser.

SAMARBETET MED ANDRA AKTÖRER och länder spänner över en rad olika områden och omfattar såväl utbyte av erfarenhet och information som operativa insatser.

Nationellt samarbete

Nationellt samarbetar Säkerhetspolisen främst med underrättelsemyndigheter och brottsbekämpande organ som Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (MUST), Försvarets radioanstalt (FRA), polismyndigheterna, Rikskriminalpolisen och Ekobrottsmyndigheten. En stor del av samarbetet handlar om informations- och erfarenhetsutbyte men är också operativt. Till exempel stöd till polismyndigheter i brottsutredningar i form av expertkunskaper, hotbilder, spaning och analys. Inom personskyddsarbetet finns ett nära samarbete med polismyndigheterna vid planering och genomförande av skyddsåtgärder inom deras geografiska områden.

Säkerhetspolisen samverkar också med dem som omfattas av säkerhetsskyddslagstiftningen, det vill säga myndigheter, kommuner och landsting samt vissa företag.

Samverkansrådet mot terrorism består av 14 myndigheter och bedriver ett utvecklingsarbete som ligger i linje med EU:s och den svenska regeringens strategier på området. Bland annat har man tagit fram handlingsplaner med konkreta åtgärder för att stärka myndighetssamverkan i terrorismrelaterade frågor. Det finns också ett antal arbetsgrupper knutna till samverkansrådet.

Ytterligare ett exempel på myndighetsöverskridande samverkan är Nationellt Centrum för Terrorhotbedömning (NCT). NCT är en myndighetsgemensam arbetsgrupp som är beslutad av, och styrs av, cheferna för Säkerhetspolisen, Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten och Försvarets Radioanstalt. Uppgiften är att göra strategiska bedömningar av terrorhot mot Sverige och svenska intressen på både kort och lång sikt. NCT producerar även strategiska analyser av händelser, trender och omvärldsutveckling med koppling till terrorism som berör, eller kan komma att beröra, Sverige och svenska intressen. Rapporterna delges delar av Regeringskansliet samt myndigheter som ingår i Samverkansrådet mot terrorism. NCT bemannas av medarbetare från Säkerhetspolisen, Militära underrättelsetjänsten och Försvarets Radioanstalt och är sedan 2009 samlokaliserade i Säkerhetspolisens lokaler.

Internationellt samarbete

Händelser i utlandet kan få konsekvenser i Sverige och kan komma att påverka den nationella hotbilden och säkerheten. Det är därför viktigt att Säkerhetspolisen har ett väl utvecklat samarbete med andra länders säkerhets- och underrättelsetjänster.

Säkerhetspolisens internationella samarbete är mycket omfattande, särskilt dialogen och samarbetet med de nordiska och europeiska länderna. Dessa relationer byggs upp under en lång tid och bygger på ömsesidigt förtroende. ■

”Informations- och erfarenhetsutbyte är centralt i det internationella samarbetet och Säkerhetspolisen representerar Sverige i en rad multinationella organ och samarbetsgrupper. Exempel på sådana är Europol, Counter-terrorism Group (CTG), EU:s Terrorism Working Party (TWP) och Police Working Group on Terrorism (PWGT).”

SAMVERKANSRÅDET MOT TERRORISM

Säkerhetspolisen är sammankallande i Samverkansrådet mot terrorism, som arbetar för att stärka Sveriges förmåga att motverka terrorism. Rådet består av 14 myndigheter:

- Ekobrottsmyndigheten
- Försvarets radioanstalt
- Försvarsmakten
- Kriminalvården
- Kustbevakningen
- Migrationsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Rikskriminalpolisen
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Säkerhetspolisen
- Totalförsvarets forskningsinstitut
- Transportstyrelsen
- Tullverket
- Åklagarmyndigheten

Intervju med Therese, chef för Säkerhetspolisens internationella verksamhet

”Förtroende och mänskliga rättigheter som grundbultar”

I en multikulturell miljö där människor från olika länder samlats för att verka ställs det särskilda krav på den utsända personen. Ansvaret är stort. Inte bara ska han eller hon kunna Säkerhetspolisens verksamhet på sina fem fingrar, utan bör också vara social och ha kunskap och medvetenhet om språk och protokollära aspekter.

I PRINCIP SAMTLIGA säkerhets- och underrättelsetjänster runt om i världen har personer på plats i andra länder. Världen och samhället är internationell idag och så även brottslighet, framför allt inom terrorism. Behovet av att finnas på viktiga platser är större än någonsin.

Therese är chef för Säkerhetspolisens internationella verksamhet med bas i Stockholm. Hon berättar här vad som karaktäriserar arbetet och vilka krav som ställs på den utsända.

> ”Vi vill ha information som rör Sverige och Sveriges säkerhet på hemmaplan. Det är det som är uppdraget.”

Vilka städer väljer Säkerhetspolisen att befinna sig i?
– Det är något vi omvärderar kontinuerligt. Målet är ju att kunna träffa så många personer som möjligt på en och samma plats. På vissa platser finns ”alla” representerade. Vi behöver tänka både på dagens behov som vi som säkerhetstjänst har, och på framtidens. Vi försöker ställa oss frågor som ”vad är det för trender och tendenser vi ser när det gäller vårt uppdrag?” och ”var kommer informationen finnas i framtiden utifrån svenskt underrättelsebehov?”.

Befinner man sig alltid i den stad man är placerad i?
– Ja, mestadels. Men man kan beskriva det som att vi arbetar som UD och ambassadörerna gör, vi har ett större geografiskt område som vi täcker, vilket innebär resor. Och så reser vi hem till Sverige. Kontakten med ”hemmabasen” är naturligtvis viktig.

Vilka träffar man som sambandsman?
– Många. Mest värdlandets egna myndigheter och institutioner, skulle jag säga. Men en stor del är också andra säkerhets- och underrättelsetjänsters representanter. Ibland bilateralt, ibland multilateralt. Vissa länder och sambandsmän har man mer kontakt med än andra. Det faller sig naturligt då inriktning och intresse ofta överensstämmer bättre med somliga länder än med andra.

Vad handlar det om för underrättelser?
– Det rör sig om information om brottslig verksamhet. Vi vill ha information som rör Sverige och Sveriges säkerhet på hemmaplan. Det är det som är uppdraget. Det kan liknas med det utbyte och samarbete som Säkerhetspolisen har hemma i Sverige med de andra polismyndigheterna. Det handlar om underrättelser om olaglig verksamhet, somligt känsligare än annat.

Vad skulle du säga är viktigast i sambandsmannaverksamheten?
– Förtroende sambandsmän emellan förstås men framför allt det långsiktiga samarbetet tjänster och länder emellan.

Förklara lite mer.
– Det här är sådant som byggs upp under mycket lång tid, decennier av kontinuerligt samarbete

och tillit. Lika avgörande är medvetenhet och principer rörande mänskliga rättigheter kring hur underrättelser kommit till. Finns det minsta misstanke om att informationen uppkommit i strid med mänskliga rättigheter, exempelvis genom olämpliga förhörsmetoder, räknas informationen som oanvändbar. Det är oetiskt, sådana metoder strider mot internationella överenskommelser.

Hur länge är man stationerad på sin ort?
– Två till fyra år. Man är nog bäst efter ett par år! Då har man upparbetade relationer och personliga kontakter, du kan sovra och urskilja och har rutiner och arbetssätt på plats.

> ***”Alla som Sverige samarbetar med följer internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter.”***

Vad ställs det för krav på Säkerhetspolisens sambandsmän?
– Verksamhetskunskap förstås, kunskap om din säkerhetstjänsts uppdrag och verksamhet är förstås a och o och att du kan se Säkerhetspolisens underrättelsebehov och Sveriges hållning och lagstiftning. Ett eller flera språk. Samt fingerspitzengefühl! Och då menar jag i alla sammanhang, både socialt och protokollärt. ■

Sambandsmän stationerade utomlands

INTERNATIONELLT SAMARBETE blir allt viktigare. Det gäller både bilateralt och multilateralt. Säkerhetspolisen har sambandsmän som är stationerade utomlands och deras uppgift är att skapa kontakter och relationer med säkerhets- och underrättelsetjänster i länderna de befinner sig i. Syftet är att Säkerhetspolisen ska kunna inhämta uppgifter som är viktiga för myndighetens uppdrag.

En viktig del av Säkerhetspolisens underrättelsearbete sker genom utbyte av information i de omfattande och goda internationella kontakter som är upparbetade.

För tillfället finns stationerad personal i bland annat London, Paris och Rom. Det görs hela tiden överväganden och bedömningar om huruvida det kan finnas behov av sambandsmän även i andra länder.

Säkerhetspolisen deltar också i det multilaterala samarbetet mellan Europas säkerhetstjänster. Samarbetet handlar till stor del om informationsutbyte. ■

VÅRT UPPDRAG OCH VÅRA VERKSAMHETS-OMRÅDEN

Gemensamt för våra olika verksamhetsområden är att det förebyggande arbetet är i fokus – att förhindra att brott över huvud taget begås. De brott som Säkerhetspolisen har till uppgift att förhindra och avslöja kan få mycket stora konsekvenser för samhället och för enskilda individer.

Kontraspionage: Avslöja spioneri mot svenska intressen och hindra olovlig underrättelseverksamhet

Främmande underrättelsetjänst bedriver politisk, ekonomisk, militär och teknisk-vetenskaplig underrättelseverksamhet samt flyktingspionage i Sverige. Underrättelsetjänsterna visar intresse för statsledningen, myndigheter, försvar, forskning och industri, oppositionella samt utländska intressen.

MER ÄN FEMTON LÄNDER bedriver i dag systematisk underrättelseverksamhet i och mot Sverige eller svenska mål utomlands. Syftet är ofta att på olaglig väg samla in information om svensk politik, ekonomi, teknik, vetenskap, försvar eller om flyktingar. Det förekommer också att statliga aktörer försöker påverka Sveriges politiska beslutsfattande eller köpa upp svenska företag eller andra strategiskt viktiga verksamheter för att få tillgång till information eller teknologi.

De svenska mål som främmande makter intresserar sig för, exempelvis personer, lagringsplatser för information, materiella tillgångar med mera, är bärare av så kallad skyddsvärd (hemlig eller känslig) information och representerar skyddsvärda intressen (vår demokrati, fungerande myndighetsutövning, vår suveränitet och medborgerliga fri- och rättigheter).

Såväl informationen som bärarna/målen är vitala delar för den svenska demokratins funktion. När det gäller försvarsstrukturer och försvarsindustri är det delar som garanterar Sveriges frihet och suveränitet.

Hur går det till?

Underrättelseverksamhet mot Sverige och svenska intressen pågår ständigt och är både långsiktig och systematisk. Länder har underrättelseofficerare stationerade i Sverige. Några är här öppet och bedriver laglig underrättelseverksamhet, dessa personer samarbetar vi med. Men det finns också underrättelseofficerare som är i Sverige under falsk förespegling. De bedriver ofta olaglig underrättelseverksamhet, det vill säga försöker komma över hemliga uppgifter som kan skada rikets säkerhet eller som kan skada Sverige vid till exempel mellanstatliga förhandlingar. De använder ofta täckmantel och utger sig ofta för att vara diplomater, journalister eller affärsmän.

Dessa underrättelseofficerare använder sig regelmässigt av andra människor, agenter, för att få ut hemliga uppgifter från myndigheter eller företag. De personer, agenter, som försöker komma över hemliga uppgifter för att ge dem till andra stater gör sig skyldiga till spioneri. En agent värvas av en underrättelseofficer för att han eller hon har eller kan få tillgång till hemlig information som underrättelseofficeren är intresserad av. Agenten kan exempelvis vara anställd eller konsult i en skyddsvärd verksamhet på ett svenskt företag, vara forskare på ett svenskt universitet eller anställd inom Polisen eller Försvarsmakten. En agent brukar ofta kallas för spion.

→

Vad gör Säkerhetspolisen?
Säkerhetspolisen motverkar främmande underrättelseverksamhet dels genom att följa upp kända underrättelseaktörer och -hot, dels genom att leta efter hittills okända hot. Genom detta säkerhetsunderrättelsearbete ges stöd för bedömningar av hot och sårbarheter. Dessa bedömningar av hot och sårbarheter syftar i sin tur till att skapa underlag för att vidta åtgärder.

En typisk hotreducerande åtgärd är att regeringen (efter Säkerhetspolisens hemställan) utvisar en underrättelseofficer eller vägrar en officer stationering i Sverige, det vill säga den säkerhetshotande aktören avlägsnas. Typiska exempel på sårbarhetsreduktion är

”Målet med underrättelseinhämtningen är ytterst att gynna det egna landets intressen på bekostnad av svenska intressen.”

Säkerhetspolisens föreläsningsverksamhet som årligen medvetandegör drygt 1000 personer som arbetar i skyddsvärda verksamheter om underrättelsehotet. De kan därmed bli mindre mottagliga för till exempel värvningsförsök eller vidtar större försiktighet vid användandet av mobiltelefoner. Eventuella åtgärder som vidtas resulterar med andra ord i att skyddet för den skyddsvärda verksamheten förstärks.

Säkerhetspolisen arbetar på samma sätt med att förebygga och avslöja olovlig underrättelseverksamhet riktad mot exilgrupper och oppositionella, så kallat flyktingspionage.

Flyktingspionage – olovlig underrättelseverksamhet och politisk förföljelse
Underrättelseverksamhet som riktas mot oppositionella och regimkritiker i exil för med sig att enskilda individer tvingas leva i rädsla för sin

När blir underrättelseinhämtning olaglig?

Lagligt Underrättelseverksamhet innebär att samla in och bearbeta information för att använda informationen i specifika syften. Underrättelseverksamhet är inte olaglig i sig.

Olagligt Underrättelseverksamheten blir olaglig när någon för en främmande stats räkning skaffar sig uppgifter som kan medföra skada för en annan stats säkerhet när uppgifterna blir kända. Det kan också vara fråga om fall där någon, för en främmande stats räkning, skaffar uppgifter om andra människors personliga förhållanden. Sådan underrättelseverksamhet kan ske genom att en främmande stat använder sig av personer som har eller kan få tillgång till de uppgifter som den främmande staten behöver.
Hur det kan gå till när en sådan person värvas kan du läsa om på sidan 19.

Spionerі är när man försöker komma över uppgifter som kan medföra men för rikets säkerhet för att överlämna dem till främmande makt.

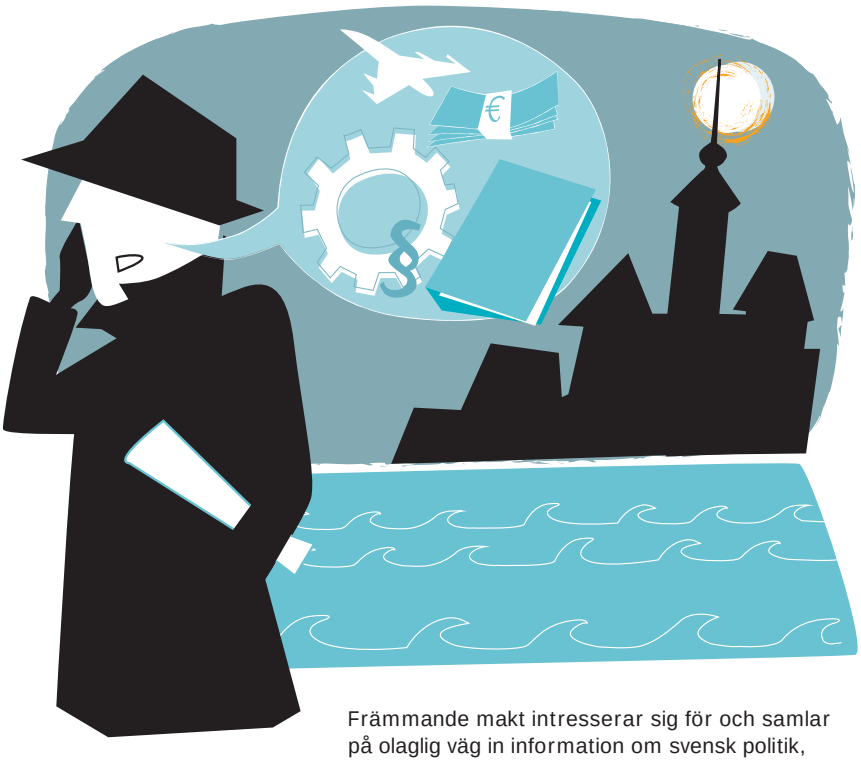

Främmande makt intresserar sig för och samlar på olaglig väg in information om svensk politik, ekonomi, teknik, vetenskap, försvar och flyktingar.

egen, och närståendes, säkerhet eller liv och hälsa både i det forna hemlandet och i Sverige. Det leder även till att den demokratiska processen undermineras genom att människor som fått en fristad i Sverige inte vågar utnyttja sina grundlagsfästa fri- och rättigheter. Även svenskar som stödjer dessa oppositionella kan drabbas av främmande underrättelsetjänsts kartläggning. Det finns också en risk att så kallat flyktingspionage övergår i andra former av spionerі. Personer som redan tvingats att spionera på sina landsmän i Sverige är sårbara för att utsättas för fortsatt utpressning kring annan information.

Svenskt kontraspionage har betydelse

Främmande underrättelseverksamhet riskerar att leda till ett skadat förtroende för de svenska statsmakterna, både från internationellt håll och hos landets egna medborgare. Den kan också leda till förlust av liv och hälsa, ekonomiska förluster och kostnader samt funktionsstörningar i samhället. I ett långsiktigt perspektiv finns risken att Sveriges politiska, ekonomiska och militära handlingsfrihet begränsas.

Hot mot mellanstatliga relationer

Sveriges handels-, utrikes- och säkerhetspolitik och andra politikområden karaktäriseras av en hög grad av internationellt beroende. För att vi ska kunna upprätthålla vår politiska, ekonomiska och militära handlingsfrihet krävs därför av naturliga skäl insyn och inflytande i olika mellanstatliga sammanhang. Främmande makts underrättelseverksamhet och påverkansförsök riskerar att begränsa dessa möjligheter och därmed Sveriges handlingsfrihet, något som i händelse av kris eller krig kan vara ödesdigert. Verksamheten kan också underminera Sveriges internationella förhandlingspositioner samt skada landets utrikesrelationer och anseende.

Andra staters underrättelseinhämtning sker med hjälp av:

- mänskliga källor,
- IT-intrång,
- signalspaning,
- flyg- och satellitspaning,
- öppna källor.

Företag och organisationer som plattform och täckmantel för spionage

Spionage från främmande makt utgår ifrån lämpliga plattformar. Det krävs en trovärdig och långsiktig bas för att oupptäckt kunna hämta in information om ett land. Inte sällan används så kallade icke-traditionella plattformar som exempelvis företag eller organisationer.

FRÄMMANDE MAKTS underrättelseverksamhet i och emot Sverige bedrivs dels från traditionella plattformar, som ambassader, handelsrepresentationer och konsulat, dels från icke-traditionella plattformar som företag, organisationer och nyhetsbyråer.

En ambassad kan användas som underrättelseplattform där underrättelseofficerare kan agera under diplomatisk immunitet. Det försvårar för rättsväsendet att motverka otillåten underrättelseinhämtning och skydda svenska intressen. Vid icke-traditionella plattformar verkar underrättelseofficeren ofta utan denna diplomatiska immunitet. Men att använda ett företag eller en organisation som plattform kan skapa mer flexibla lösningar för främmande makts underrättelsetjänst.

Företagen kan vara en del av en stor koncern med företag i flera länder men också svenskregistrerade utan närmare koppling till andra företag. De icke-traditionella plattformarna kan vara styrda helt och hållet från främmande makts underrättelsetjänst men kan också vara en plattform där en underrättelseofficer döljs bakom en till synes legitim front. Där kan med andra ord bedrivas en legitim verksamhet där anställda inte känner till att delar av verksamheten (andra kollegor) används av främmande makts underrättelsetjänst.

Skapar förutsättningar för spionage

Uppgifterna för en underrättelseofficer vid en icke-traditionell plattform kan variera. Värvning av agenter med tillgång till viss information är en av många tänkbara uppgifter. En annan uppgift kan vara att verksamheten fungerar som en mellanhand för pengar och varor. Ett syfte med en mellanhand är exempelvis att försvåra för polis och säkerhetstjänster att spåra slutmottagaren av en produkt med exportrestriktioner. Plattformen kan också fungera som stöd åt en person som tillfälligt befinner sig i Sverige på uppdrag, exempelvis en inresande underrättelseofficerare som deltar i en vanlig och legitim delegation på besök i Sverige. Stödet kan bestå av att tillhandahålla boende och fordon men även övrig utrustning och information för den underrättelseoperation som ska genomföras.

Säkerhetspolisen arbetar aktivt med att förhindra underrättelseverksamhet som utgår från icke-traditionella plattformar. ■

Så värvas en agent

När någon samlar hemlig information i Sverige för ett annat lands räkning kan det utgöra olovlig underrättelseverksamhet eller spionageri. Sådan aktivitet kan utföras både av utländska underrättelseofficerare och av svenska agenter.

HÖGSTA PRIORITET FÖR EN utsänd underrättelseofficer är att värva agenter som kan leverera information. Möjliga agenter bearbetas systematiskt i en process som man kan dela upp i sex steg:

Värvningsprocessen börjar med en analys av vilken information som den utländska underrättelsetjänsten behöver.

Denna analys utgör grunden för målsökningsfasen, då en underrättelseofficer får i uppdrag att hitta en person som kan leverera den efterfrågade informationen.

Personen som underrättelseofficeren bedömer har tillgång till rätt information kartläggs sedan i studiefasen. Uppgifter om personliga egenskaper, svagheter, ekonomi och familjesituation ligger till grund för en bedömning av möjligheterna att få personen att arbeta för ett annat land.

Om underrättelseofficeren anser att den utvalda personen är lämplig söker han eller hon kontakt i närmandefasen. Närmandet sker på ett sätt som ska uppfattas som spontant och slumpmässigt, men i själva verket sker kontakten mycket välplanerat utifrån de uppgifter som framkommit i studiefasen.

Om det första mötet blir lyckat inleder underrättelseofficeren en relation med den tilltänkta agenten i vänskapsfasen. Den utvalda personen utsätts för en charmoffensiv och får också oskyldiga uppdrag för att testa relationen. Personen vänjs också vid att motta gåvor i olika form. Vaksamheten och omdömet bryts ner hos den utvalda personen, ibland under flera års tid.

Slutligen ställer underrättelseofficeren den tilltänkta agenten inför frågan att lämna ut hemlig eller känslig information. Värvningsfasen är det svåraste ögonblicket i processen, men om det faller ut väl för underrättelseofficeren har personen blivit agent för ett annat lands underrättelsetjänst.

Ansvarar Säkerhetspolisen för företagsspionage?

Kontraspionage omfattar även att förebygga och avslöja spionageri mot svenska företag i de fall en annan stat står bakom detta och avsikten är att få tillgång till uppgifter som kan skada svenska intressen eller rikets säkerhet. Om ett företag spionerar på ett annat företag i syfte att få konkurrensmässiga fördelar är detta ett brott som utreds av en polismyndighet. ■

Vad gör jag om jag tror att jag är utsatt för ett värvningsförsök?

Säkerhetspolisen rekommenderar; anteckna vem som har kontaktat dig och vilken anledning till kontakten som personen angav. Notera också när och hur den första kontakten togs. Kontakta sedan Säkerhetspolisen.

VÄRVNINGSTRAPPAN
– en process i sex steg

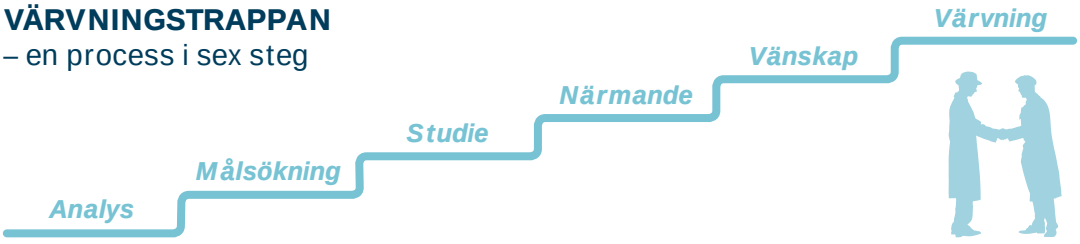

Kontraterrorism: Säkerhetspolisen arbetar för att motverka terrorism

Säkerhetspolisen ansvarar för terrorismbekämpningen i Sverige. Det innebär att arbeta förebyggande för att förhindra attentat i Sverige och mot svenska intressen utomlands. Terroristattentat ska inte heller kunna planeras eller stödjas från Sverige.

ALLVARLIGHETEN I DE potentiella terroristbrott som Säkerhetspolisen har ansvar för gör att fokus för åtgärder ligger på underrättelsearbete och förebyggande arbete, brottsprevention. Underrättelseinhämtning och kunskapsuppbyggnad är hörnstenar i det arbetet. Arbetet med att motverka terrorism måste också ske i dialog med myndigheter eller andra parter i samhället. Då terrorism inte är ett område som begränsas av geografiska eller nationella gränser är Säkerhetspolisen för sin underrättelseverksamhet beroende av samverkan med andra, såväl nationellt som internationellt.

Det förebyggande arbetet är fundamentalt

En viktig del av Säkerhetspolisens förebyggande arbete handlar om att främja kontakt och dialog. En nödvändig del är att få information från allmänheten. Arbetet handlar också om att bygga upp ett samarbete med andra myndigheter i syfte att identifiera och motverka de nätverk som begår brott. Säkerhetspolisen har också en uppgift att delta i det offentliga samtalet, att problem lyfts i det offentliga och diskuteras är ett effektivt sätt att bedriva kontraterrorism.

I dag finns det personer i Sverige som stödjer terrorism i olika delar av världen. Det finns också personer som reser utomlands för att delta i träning kopplad till terrorism och andra olagliga våldshandlingar. Säkerhetspolisen arbetar därför med att förhindra att Sverige används som bas för rekrytering, logistiskt stöd, finansiering eller attentatsplanering och för att motverka att svenskar deltar i terrorism utomlands. *(Läs mer om resande på sidan 43.)*

En del i det förebyggande arbetet är att Säkerhetspolisen i yttranden till Migrationsverket förordar att personer med koppling till terroristverksamhet inte beviljas inresa, uppehållstillstånd eller medborgarskap i Sverige.

Våldsfrämjande radikalisering och terrorism

Det går inte att peka ut någon enskild profil på individer som dras till våldsfrämjande extremism. Våldsfrämjande radikalisering beror ofta på ett samspel av olika faktorer. Begreppet våldsfrämjande radikalisering syftar här till den process då en person eller grupp börjar främja olagligt våld i politiskt syfte. Det aktuella främjandet kan ta skilda uttryck, från att verbalt uppmana andra till att utföra våldshandlingar och attentat, skilda verksamheter som logistiskt och finansiellt stöd till terroristgrupper, till att delta i planering, förberedelse och genomförande av terrorattentat. Våldsfrämjande radikalisering måste inte leda till terrorism, utan kan sluta i andra allvarliga våldsbrott och otillåten påverkan (se även sidan 32).

Våldsfrämjande radikalisering går att urskilja i skilda religiösa och kulturella sammanhang både i historia och i nutid. Generellt beror våldsfrämjande radikalisering på tre grundläggande komponenter: Det finns upplevda orättvisor eller kränkningar, vilka kan ha en reell grund. Det finns också en våldsförespråkande

> ”Majoriteten agerar inte utifrån sina våldsbejakande idéer. Vår utmaning är att hitta de få personer som är beredda att gå från ord till handling.”

ideologi som pekar på orättvisor, förklarar deras orsak och vad som bör göras för att åtgärda orättvisorna. Slutligen krävs också ett socialt sammanhang där ideologin internaliseras. Även om en person radikaliseras förhållandevis isolerad finns nästan alltid en uppfattning om en social tillhörighet. Dessa tre komponenter kombineras på unika sätt hos individer och har varierande betydelse. Vissa personer går med i våldsfrämjande grupper utifrån sökande efter spänning och gemenskap, andra är mer ideologiskt intresserade, vissa hamnar i våldsfrämjande grupper eftersom flera i deras familj eller övriga sociala närmiljö redan är våldsfrämjande. Ibland finns en karismatisk ledare som genom undervisning och mentorskap driver på radikaliseringen. I vissa fall existerar etablerade terrornätverk som söker rekrytera individer. Ofta radikaliserar dock personer varandra utan tydliga ledare. Radikalisering sker inte sällan via sociala kontakter, men även genom föreläsningar och propaganda. Ideologins betydelse varierar mellan individer, den kan inspirera till och intensifiera avsikten att delta i terrorism, men den kan även fungera som legitimering av våldshandlingar som till stor del har andra orsaker.

Vad gör Säkerhetspolisen kring våldsfrämjande radikalisering i Sverige?

Det behövs en bredd av åtgärder för att motverka våldsfrämjande radikalisering eftersom radikalisering beror på många samspelande faktorer. Utbildning och spridande av kunskap, dialog och samverkan mellan olika samhällsparter behövs, såväl som riktade åtgärder och stöd till personer som redan hamnat i våldsfrämjande extrema miljöer.

Säkerhetspolisen arbetar endast med våldsfrämjande extremistiska miljöer när det finns information om brottslig verksamhet.

Hoten och hotbilden

Den terrorrelaterade verksamheten i Sverige domineras av aktörer som är motiverade av våldsfrämjande islamistisk extremism, där syftet ofta är att stödja terrorbrott i konfliktområ- →

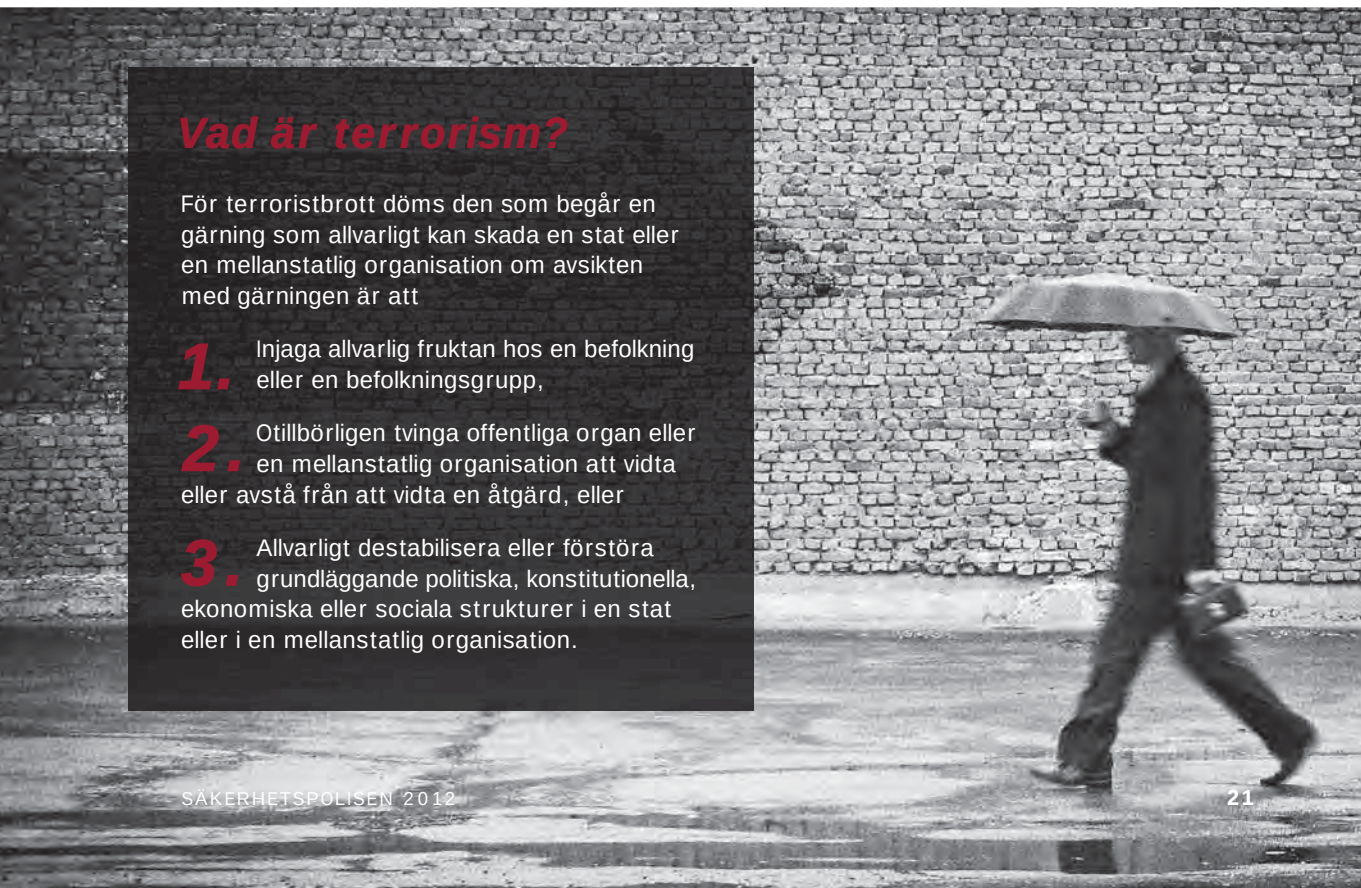

Vad är terrorism?

För terroristbrott döms den som begår en gärning som allvarligt kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation om avsikten med gärningen är att

1. Injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp,
2. Otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd, eller
3. Allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i en stat eller i en mellanstatlig organisation.

> ”Kontraterrorism kräver mycket resurser och tid – det tar lika lång tid för oss att avfärda ett hot som att bekräfta det.”

den, som till exempel Irak, Afghanistan, Somalia, Jemen och Syrien. Flera personer har också rest från Sverige till konfliktområden, för att där delta i träning kopplad till terrorism och olagliga våldshandlingar. Det finns ett antal personer som stödjer eller finansierar terroristbrott i andra länder – och detta gör de från Sverige. Av internationella konventioner följer ett folkrättsligt ansvar för Sverige att motverka sådana terroristbrott. I stödet till terrorism i utlandet ingår även att rekrytera nya anhängare i Sverige.

Sverige som potentiellt mål för attentat

Terrorhotet mot Sverige och svenska intressen härstammar främst från våldsfrämjande islamism, eller så kallade al-Qaidainspirerade grupperingar. I några fall sedan hösten 2010 har Säkerhetspolisen sett att en attentatsavsikt utvecklats mot Sverige eller från Sverige mot Danmark. Hotet motiveras framför allt av upplevda kränkningar av islam men troligen även av svensk och annan utländsk trupp i Afghanistan. Dessa enstaka fall av attentatsavsikt mot mål i Sverige har en koppling till en större ideologisk förändring där mål i Sverige sedan 2007 utpekats som önskvärda av ideologer i utlandet som förespråkar al-Qaidas ideologi. Denna förändring är att betrakta som oroande.

Säkerhetspolisen bedömer dock inte att den våldsfrämjande islamistiska miljön i Sverige växer. De flesta planerar inte heller attentat i Sverige utan stöder idag terrorism genom rekrytering, finansiering och resandeverksamhet. Rekrytering, radikalisering och finansiering sker ofta via sociala kontakter, men även föreläsningar och propagandaverksamhet, bland annat på internet. Det finns emellertid motkrafter till nyrekrytering, bland annat anhöriga till potentiella rekryter och församlingar.

Internationella erfarenheter visar att de flesta större attentat planeras av nätverk som säkerhetstjänster har kännedom om. Det är troligt att ett större attentat fångas upp redan i planeringsstadiet. Men de senaste åren har vi sett flera fall där gärningsmännen agerar ensamma. Ensamagerande attentatsmän är ett betydande potentiellt hot och kan ha olika ideologiska bevekelsegrunder. De är svåra att upptäcka, även om de ofta ändå lämnar vissa spår av sina åsikter och förberedelser. De har det dock förhållandevis svårt att skaffa förmåga på grund av att de inte stöttas av ett nätverk. När det gäller dessa aktörer är Säkerhetspolisen särskilt beroende av allmänhetens hjälp.

Vidare går det inte att utesluta terrorattentat i Sverige från aktörer med andra bevekelsegrunder än våldsfrämjande islamism, vilket gör att Säkerhetspolisen även måste bevaka andra viktiga generella trender i omvärlden. Stödverksamhet i Sverige till terrorism i utlandet begränsas inte heller till våldsfrämjande islamistiska aktörer, utan det finns även grupper såsom PKK som bedriver omfattande stödverksamhet i Sverige, såsom rekrytering och finansiering.

Hur kan hotet mot Sverige komma att utvecklas i framtiden?

Det finns ett antal faktorer som bedöms påverka det mest aktuella hotets utveckling under den närmaste framtiden, varav de viktigaste är:

Al-Qaida Med al-Qaida avses här aktörer i Sverige eller med koppling till Sverige som är anhängare till al-Qaida och dess globala våldsamma kamp mot vad som uppfattas vara islams fiender. Beroende på aktörernas specifika etniska bakgrund kan det finnas ett större intresse för enskilda länder och den kamp som likasinnade för i dessa länder, antingen mot vad som uppfattas som illegitima muslimska regimer eller västerländsk ockupation och dominans. Det som håller samman al-Qaida är dock idén om global kamp och att attentat mot mål utanför traditionell muslimsk mark (som Europa) är legitima.

Uppmärksamhet kring upplevda kränkningar av islam och utländsk militär närvaro i muslimska länder

En alltmer dominerande pådrivande faktor för terroraktörer är upplevda kränkningar av islam. Även upplevda militära aggressioner mot muslimska länder är sannolikt en motiverande faktor.

Interndynamiken i terrornätverken i Sverige

Flera av de aktörer som under den senare tiden uppvisat högst aktivitetsnivå tillhör en yngre generation. I denna generation finns personer som visar intresse för att resa utomlands i syfte att ansluta sig till väpnade grupper. Många agerar i hög grad på eget initiativ.

Attentat utförda av ensamma gärningsmän och/eller förespråkande av småskaliga attentat

Under senare år har aktörer som tidigare varit okända för berörda underrättelse- och säkerhetstjänster i ökad utsträckning utfört attentat i Europa. Aktörerna har saknat kopplingar till etablerade terrornätverk. Fenomenet ensamma gärningsmän som sådant är emellertid inte något nytt och har haft ideologiska förebilder i flera miljöer i många år. Inom al-Qaida globalt har dock antalet uppmaningar till attentat med enkla medel av ensamma gärningsmän ökat på senare år.

Nya arenor för islamistiskt motiverad terrorism

De internationella terrornätverken påverkas av den politiska utvecklingen i omvärlden. Händelserna under den så kallade arabiska våren har lämnat ett nytt utrymme för terroraktörer att agera i vissa länder, där det tidigare var i princip omöjligt att agera. Det är troligt att dessa för tillfället instabila stater blir nya arenor för islamistiskt motiverad terrorism. Detta bedöms i sin tur få effekter för aktörer i Sverige som medverkar i verksamhet kopplad till terrorism i dessa länder, såsom resande och finansiering.

Samarbete mellan al-Qaidainspirerade terrornätverk

Aktörer i Sverige påverkas av förändringar inom och mellan de internationella terrornätverken. Förändringarna kan utgöras av bland annat ledarskapsbyte, samarbete, allianser eller sammanslagningar av olika nätverk. Säkerhetspolisen bedömer i dagsläget det som sannolikt att en al-Qaida-inspirerad ideologi kommer vara fortsatt tongivande bland våldsfrämjande islamistiska nätverk under kommande år. ■

Säkerhetsskydd: Hur skydda det skyddsvärda?

Säkerhetsskyddet på Säkerhetspolisen arbetar för att höja säkerhetsnivån i samhället genom olika insatser. Analyser och rekommendationer till svenska myndigheter om hur de kan höja sin säkerhet och skydd är stora delar av verksamheten. Registerkontroller och tillsyn är andra konkreta sätt att säkerställa att skyddsvärd verksamhet är skyddad på lämpligt sätt.

ALLA MYNDIGHETER ska göra en säkerhetsanalys. Den tar fasta på vad som behöver skyddas mot antagonistiska hot. Ett antagonistiskt hot innebär att det finns en aktör med förmåga och avsikt att omsätta hotet i handling och som leder till negativa följder för verksamheten. Händelser som väderkatastrofer, kabelbrand, pandemier m.m. ingår inte i säkerhetsanalysen utan analyseras istället i en så kallad risk- och sårbarhetsanalys.

Antagonistiska hot skiljer sig också från vanliga dagliga händelser. Allvarliga antagonistiska hot brukar ofta karaktäriseras av att hotaktören gör något som ingen annan gjort tidigare. Detta innebär att det är svårt att säga något om sannolikheten för att hotet kommer att realiseras i närtid, eller ens på lite längre sikt, helt enkelt eftersom det inte finns statistik för dessa ovanliga händelser. Vad som kan sägas är att de kan resultera i allvarliga och – för verksamheten och nationen – oacceptabla konsekvenser.

Allt i en verksamhet är inte skyddsvärt. Därför är det viktigt att identifiera de skyddsvärda delarna, det vill säga de delar av verksamheten där konsekvenserna av en antagonistisk handling kan få betydelse för rikets säkerhet. Säkerhetspolisens erfarenhet är att många myndigheter har problem med att identifiera sina skyddsvärda verksamheter och därför har svårt att skapa ett väl anpassat säkerhetsskydd.

Tillsyn av säkerhetsskydd

Säkerhetspolisen ger rådgivning till och utför tillsyn av myndigheter som omfattas av säkerhetsskyddslagstiftningen.

Var görs kontroller?
Säkerhetspolisen inriktar självt sin tillsynsverksamhet och prioriterar då samhällets mest skyddsvärda verksamheter. Det innebär att kontrollerna främst inriktas på de verksamheter där konsekvenserna av ett angrepp skulle bli så pass allvarliga att Sverige som nation drabbas.

Så går tillsynen till
När Säkerhetspolisen beslutat att kontrollera säkerhetsskyddet vid en myndighet kontaktas

”Alla hot går inte att upptäcka men man kan identifiera det som är sårbart.”

Utan analys går det inte att anpassa skyddet
Det är bedömningarna i analysen som ska motivera de säkerhetsskyddsåtgärder som vidtas och se till att åtgärderna hänger ihop i ett fungerande säkerhetsskyddssystem. Utan någon form av säkerhetsanalys blir ett säkerhetsskydd nästan alltid ineffektivt och kan dessutom invagga verksamheten i en falsk trygghet. Det brukar även vara svårt för säkerhetsansvariga att få gehör för införande av säkerhetsskyddsåtgärder som kräver investeringar och upplevs som hindrande för verksamheten om de inte motiveras på ett rationellt, begripligt och spårbart sätt. ■

RIKETS SÄKERHET ELLER FÖREBYGGA TERRORISM?

Enligt 5 § säkerhetsskyddsförordningen (1996:633) ska myndigheter undersöka vilka uppgifter i verksamheten som ska hållas hemliga med hänsyn till rikets säkerhet och vilka anläggningar som kräver ett säkerhetsskydd med hänsyn till rikets säkerhet eller skyddet mot terrorism. Resultatet av denna undersökning (säkerhetsanalys) ska dokumenteras. Enligt 1 kap. 5 § Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om säkerhetsskydd, RPSFS 2010:3 ska myndigheten ange i säkerhetsanalysen om myndigheten anser att det föreligger behov av att anta särskilda föreskrifter enligt 45 § säkerhetsskyddsförordningen. Det bör vidare framgå vilka IT-system som behandlar uppgifter som är av betydelse för rikets säkerhet och vilka IT-system som är i behov av skydd mot terrorism.

organisationen som sedan vanligen får en viss tid på sig att förbereda sig och sin organisation för granskningen.

Vid en tillsyn kontrollerar Säkerhetspolisen att organisationen följer de lagar och regler om säkerhetsskydd som gäller samt att säkerhetsskyddet är tillräckligt för den verksamhet som bedrivs.

Tillsynen omfattar granskning av organisationens säkerhetsanalys och övrig dokumentation kring ledning och styrning av fysiskt skydd, säkerhetsprövning och informationssäkerhet. Hanteringen av registerkontroller granskas också. Därefter görs en tillsyn på plats och verksamhets- och säkerhetsansvariga på myndigheten intervjuas. I vissa fall görs en teknisk granskning av säkerheten i organisationens IT-system. Då testas praktiskt bland annat systemens förmåga att motstå elektroniska angrepp. Efter tillsynen ger Säkerhetspolisen förslag på åtgärder för att förbättra säkerhetsskyddet och erbjuder även stöd i form av rådgivning efter tillsynen. ■

Steg för steg i analys av verksamheter: skyddsvärden och konsekvenser i fokus

Vad är det för aspekter en myndighet eller organisation bör tänka på för att analysera sin verksamhet utifrån begrepp som skyddsvärt, hot och konsekvenser?

Identifiera den skyddsvärda verksamheten

Det är vanligt att en organisation alltför tidigt inriktar sig på att utveckla skyddsåtgärder utan att grundligt analyserat frågan om vad som egentligen behöver skyddas. Den grundläggande frågan att besvara är: vad är skyddsvärt i vår verksamhet?

Bestäm vilka konsekvenser som är oacceptabla

Samhällets säkerhetsskyddsarbete inriktas på att förebygga spionage, sabotage och terrorism. Sådana brott riskerar att leda till stora störningar i samhället eftersom de kan ge allvarliga funktionella, politiska, ekonomiska eller sociala följder. I vissa fall kan dessa störningar nå en sådan omfattning – exempelvis i tid eller omfång – att de är att betrakta som oacceptabla. Utslagen elförsörjning, otillförlitliga IT-system eller telekommunikationer kan vara exempel på sådana oacceptabla konsekvenser. Det är alltså de potentiella konsekvenserna av ett angrepp som avgör skyddsvärdet i en verksamhet.

Det är viktigt att beskriva negativa konsekvenser som olika sorter av angrepp kan leda till – för verksamheten eller för nationen (exempelvis genom röjandet av hemlig information). Syftet med en konsekvensanalys är dels att bedöma skyddsvärdet av olika delar av verksamheten, dels att bestämma vilka konsekvenser som är oacceptabla och som måste motverkas.

Viktiga frågor att besvara kan till exempel vara: kan stöld eller förvanskning av information alternativt ett sabotage på någon del av verksamheten få sådana följder att det är av betydelse för rikets säkerhet?

Värdera sårbarheterna

När man identifierat det skyddsvärda i verksamheten är nästa steg en sårbarhetsanalys. Målet är att identifiera och analysera sårbarheter som det skyddsvärda har och som kan utnyttjas av en antagonist.

Ett problem som Säkerhetspolisen ibland noterar är att det existerar allvarliga sårbarheter i en verksamhet som ett resultat av att verksamheten inte lyckats identifiera det som bör skyddas. Detta kan få stora konsekvenser. Säkerhetspolisen har sett exempel där organisationen missat att identifiera olika IT-system som skyddsvärda och sedan outsourcat systemen med otillräckliga krav på säkerhet.

Det är svårt att ge några generella råd när det gäller att värdera sårbarheter eftersom det ofta måste göras en avvägning mellan funktion och skyddsnivå. Grundläggande är dock att vara medveten om de avvägningar som görs och vilka risker som därigenom tas.

Välj säkerhetsskyddsåtgärder långsiktigt och i rätt tid!

Åtgärder för att hantera sårbarheter i skyddsvärd verksamhet kan delas in i fem olika områden:

- fysiskt skydd,
- informationssäkerhet,
- säkerhetsprövning (skydd mot insiders)
- utbildning i säkerhetsskydd samt
- kontroll av säkerhetsskyddet.

Skyddsåtgärder inom dessa områden måste komplettera varandra för att ge bästa effekt. Effekten av ett säkerhetsskyddssystem blir förstås bäst om det på ett naturligt sätt byggs in i verksamheten från början.

För vissa åtgärdsområden, exempelvis fysiskt

skydd, är tidsplaneringen viktig eftersom skyddet måste ”byggas in” när lokalerna byggs . Det går alltid att ”lägga på” skyddsåtgärder i efterhand men det är sällan lika bra ur vare sig ett säkerhets- eller ett kostnadsperspektiv. Samma sak gäller för elektroniska säkerhetsskyddsåtgärder och skydd mot insiders vid anställning (säkerhetsprövning). ■

REGISTERKONTROLL VID ANSTÄLLNING

I arbetet med säkerhetsskydd ingår att göra registerkontroller. Kontrollerna är en del av de skyddsvärda verksamheternas säkerhetsprövningar och fungerar som underlag när dessa ska fatta beslut om anställningar. Säkerhetsprövningens syfte är att bedöma om en person är lämplig, lojal och pålitlig ur säkerhetssynpunkt. Säkerhetspolisen genomför registerkontroll efter ansökan från en myndighet och samtycke från personen som ska kontrolleras. Personen kontrolleras mot belastningsregistret, misstankeregistret, polisens allmänna spaningsregister och uppgifter som behandlas med stöd av polisdatalagen. Det är alltid anställande myndighet som beslutar om anställning.

Outsourcing – potentiellt hot mot känsliga uppgifter

Idag är det vanligt att myndigheter överlåter till en leverantör att utföra hela eller delar av en verksamhet. Ett vanligt exempel är drift och underhåll av IT-system. Utvecklingen drivs till stora delar av krav på myndigheter vad gäller effektivitet och hushållning av statens medel. Men vem kontrollerar säkerhetsskyddet hos leverantören?

Säkerhetsskyddad upphandling

Kravet på säkerhetsskyddad upphandling bygger på grundtanken att hemliga uppgifter ska ha samma skydd oavsett om det är en myndighet som hanterar uppgifterna eller om det är ett företag som anlitas. Myndigheter som upphandlar en leverantör för ett uppdrag där det förekommer hemliga uppgifter ska därför reglera vilka säkerhetsskyddsåtgärder som ska vidtas i upphandlingen. Detta görs i ett säkerhetsskyddsavtal och gäller både huvudleverantör och eventuella underleverantörer. →

Vem har ansvaret för säkerhetsskyddet?
Det är alltid den upphandlande myndigheten som har det yttersta ansvaret för säkerhetsskyddet. Ansvaret går inte att avtala bort. Det är också viktigt att myndigheten följer upp och kontrollerar att leverantören följer avtalet.

Utmaningar ur ett säkerhetsskyddsperspektiv
Verksamhet som underhåll, drift, utveckling och support av IT-system kan i ett första skede inte synas vara av betydelse för rikets säkerhet. Detta innebär i så fall att den inte behöver vara föremål för en säkerhetsskyddad upphandling. Men det är viktigt att inse att det ofta krävs en noggrann granskning för att kunna utesluta att det verkligen är så. Det kan vara svårt att särskilja dessa delar från andra delar i systemet som kan vara av betydelse för rikets säkerhet eller skyddet mot terrorism. En viktig fråga är vad det är för information som finns i det aktuella systemet. Säkerhetspolisens erfarenheter är att outsourcing av IT-verksamhet ställer höga krav på såväl myndighetens säkerhetsanalys som säkerhetsskyddsarbete och på förmågan att ställa krav på leverantören.

”Hamnar en stor mängd hemlig information hos en enskild leverantör riskerar denne att bli en central punkt för till exempel andra länders underrättelseinhämtning.”

Det är svårt för den enskilda myndigheten att veta i vilken utsträckning leverantören även har liknande uppdrag från andra myndigheter. Den mängd information som i sådana fall samlas hos leverantören kan medföra att verksamheten sammantaget är av stor betydelse för rikets säkerhet.

Outsourcing innebär ofta att leverantören placerar olika kunders system och information i samma fysiska datorsystem. Detta medför en ökad risk eftersom en störning i en kunds system kan orsaka störningar eller avbrott i andra kunders system. Hamnar en stor mängd hemlig information hos en enskild leverantör riskerar denne dessutom att bli en central punkt för till exempel andra länders underrättelseinhämtning. ■

Bestämmelser om säkerhetsskyddad upphandling finns i 8 § säkerhetsskyddslagen, 15, 41-42 §§ säkerhetsskyddsförordningen och 7 kap RPSFS 2010:3

ÖVERSYN AV SÄKERHETSSKYDDSLAGEN

Säkerhetsskyddslagens bestämmelser om säkerhetsskyddad upphandling gäller bara myndigheter, kommuner och landsting. Dagens lagstiftning ställer därför inte samma krav på att uppgifter som rör rikets säkerhet och som hanteras av enskilda företag ska ha samma säkerhetsskydd om de hanteras av företagets leverantör. Här finns en stor risk att kraven på säkerhetsskyddsåtgärder får stå tillbaks för en mer effektiv och ekonomisk lösning. En viktig fråga här är om en hemlig uppgift har samma skydd oavsett vem som hanterar den?

Utredningen om säkerhetsskyddslagen, Ju 2011:14, ska enligt direktiven bland annat analysera behovet av förändringar om bestämmelserna om säkerhetsskyddad upphandling. Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 30 april 2014.

Säkerhetsskydd – ett system av åtgärder

Den verksamhet som är skyddsvärd med hänsyn till rikets säkerhet eller som behöver skydd mot terrorism ska ha det säkerhetsskydd som krävs. Skyddet ska ta hänsyn till verksamhetens art, omfattning och övriga omständigheter. Vad som är skyddsvärt ska regelbundet inventeras i en säkerhetsanalys.

SÄKERHETSSKYDD HANDLAR OM att skapa ett system som består av olika samverkande skyddskomponenter. Syftet är att förhindra och förebygga brott mot rikets säkerhet som spionage, sabotage och terrorism genom att försvåra för en angripare.

Vad består ett säkerhetsskyddssystem av?

Säkerhetsskyddsåtgärder består på en övergripande nivå av tre grundläggande förmågor: att upptäcka angrepp, att försvåra angrepp samt att respondera på ett angrepp. Detta gäller inom alla säkerhetsskyddsområdena (fysiskt skydd, informationssäkerhet och säkerhetsprövning).

Fysiskt skydd

Med fysiskt skydd avses förmågan att förebygga, upptäcka, försvåra och respondera på ett fysiskt angrepp eller obehörigt tillträde. Dessa förmågor ska bedömas individuellt men också sammantaget för att utvärdera den totala skyddsförmågan. Exempel på sådana förmågor är:

- områdesskydd,
- intrångsdetektering och larm,
- behörighetskontrollsystem och zonindelning,
- skalskydd,
- bevakning och vakthållning,
- fysiska barriärer samt
- explosions- och ballistiskt skydd.

Informationssäkerhet

En trend i samhället är att tillgängligheten (och tillförlitligheten) i samhällsviktiga tjänster alltmer är kritiskt beroende av informationsteknik (IT). Om de angrips skulle det kunna leda till allvarliga störningar i dessa tjänster. För att motverka denna typ av angrepp bör det finnas ett elektroniskt skydd. Följande punkter ger exempel på åtgärder och kontroller som kan förebygga elektroniska angrepp:

- accesskontroll för datornätverk,
- intrångsdetektering och larm för elektroniska angrepp,
- identifierings- och autenticeringsåtgärder,
- härdning av IT-komponenter och dess nätverk samt
- segmentering av datornätverk.

Säkerhetsprövning

Att skydda en organisation från insiders ställer krav på att det finns riktlinjer och rutiner för att identifiera och hantera de risker som finns kopplat till att såväl anställda som inhyrd personal använder sin behörighet för att skada verksamheten. Motivet bakom illojala aktiviteter kan vara allt från ren brottslighet eller hämnd till terrorism. Såväl fysiska som elektroniska angrepp kan vara aktuella. Åtgärder för att skydda mot insiders kan exempelvis vara säkerhetsprövning innan anställning som kan innehålla en registerkontroll, det vill säga en kontroll mot olika polisiära register. ■

Personskydd: Centrala statsledningen ska skyddas

Säkerhetspolisen ansvarar för den centrala statsledningens säkerhet och för det personskydd som det har fattats ett särskilt beslut om, exempelvis kungafamiljen. Säkerhetspolisen ansvarar också för säkerheten vid statsbesök och liknande händelser.

ANSVARET INNEBÄR ATT bedöma hot och risker runt skyddspersoner och att vidta lämpliga skyddsåtgärder. I det arbetet samverkar Säkerhetspolisen med polismyndigheterna, Regeringskansliet, riksdagen, Hovet, utländska ambassader i Sverige och säkerhetstjänster i andra länder.

Den centrala statsledningen

Den centrala statsledningen består av drygt 400 personer. De är:

- statschefen,
- talmannen,
- riksdagsledamöterna,
- statsministern,
- statsråden,
- statssekreterarna,
- kabinettssekreteraren.

För att de personer som ingår i den centrala statsledningen ska vara och känna sig trygga behovsanpassar och omprövar Säkerhetspolisen åtgärderna fortlöpande i förhållande till hot och risker i den aktuella situationen. Ansvaret för att skydda andra potentiellt hotade personer har de lokala polismyndigheterna.

Statsbesök och liknande händelser

Säkerhetspolisen ansvarar för säkerheten vid statsbesök och liknande händelser. Statsbesök är officiella besök av utländska statschefer. Liknande händelser är icke-officiella besök av utländska statschefer. Det är också besök av person med ställning som är jämförbar med statschef eller statschefs maka/make eller sambo och barn, talman, regeringschef, utrikesminister, minister, partiledare, överbefälhavare, företrädare för en internationell organisation eller annan jämförbar person.

Det finns även ett särskilt beslut om att andra länders beskickningsmedlemmar ska få personskydd när de vistas på svensk mark. Normalbilden är att några få av ambassadörerna har livvakter från Säkerhetspolisen. En av anledningarna till beslutet är att Sverige inte tillåter att ambassadörerna har beväpnade livvakter från det egna hemlandet.

Skyddsåtgärder

Beslut om och vilka skyddsåtgärder som ska sättas in fattas utifrån en hotbildsbedömning. Den lägsta skyddsåtgärden innebär att Säkerhetspolisen informerar berörd polismyndighet om att en aktivitet kommer att genomföras inom deras geografiska ansvarsområde. En av de mer omfattande skyddsåtgärderna är livvaktsskydd kombinerat med platsbevakning. Skyddsåtgärder kan också vara information och rådgivning samt tekniska skyddsåtgärder såsom installation av lås och larm samt bombsökning.

Ansvarsfördelning mellan polismyndighet och Säkerhetspolisen

De skyddsåtgärder som vidtas kan vara sådana som Säkerhetspolisen ansvarar för och sådana en annan polismyndighet ansvarar för.

Kraven på livvakterna

En livvakt arbetar i första hand med att förebygga och förhindra att skyddspersonen utsätts för våld. Sker det ändå ett angrepp ska situationen kunna hanteras. Uppdraget ställer höga krav på livvaktens mentala, fysiska och sociala förmåga. Säkerhetspolisens livvakter är utbildade poliser med minst fyra års arbetslivserfarenhet inklusive studietiden I samband med rekrytering testas begåvning, personlighet, fysik, syn, bilkörning, vapenhantering samt förmågan att värdera situationer på ett bra sätt. Livvaktsutbildningen är tio veckor lång och följs upp av vidareutbildningar varje år. Kunskapstester och fysiska tester sker årligen. Anställningen är tidsbegränsad och de utbildade poliserna är tjänstlediga från polismyndigheterna.

Säkerhetspolisen ansvarar för:

- beslut om övergripande utformning av när- och distansskydd,
- kontakten med skyddspersonen eller dennes företrädare,
- information till berörd polismyndighet om hot, risker och skyddspersonens resor,
- information och instruktioner till de poliser som deltar i en insats,
- tekniska skyddsåtgärder samt
- operativ ledning av närskyddet.

Polismyndigheten ansvarar för genomförandet av distansskyddet. Det omfattar plats- och färdvägsbevakning, eskort och del av skyddsspaning.

Planering och samarbete nödvändigt

Personskyddsarbete handlar till stor del om planering och genomförande av skyddsåtgärder. Grunden i arbetet läggs i planeringen. Är samarbetet mellan de inblandade bra i denna fas ökar möjligheten att insatsen som genomförs upplevs som friktionsfri, det vill säga att skyddspersonen störs så lite som möjligt. För att skyddet ska bli så bra som möjligt krävs ett omfattande samarbete mellan Säkerhetspolisen och säkerhetsansvariga hos samarbetspartners eller berörd polismyndighet. När en skyddsperson ska åka utomlands samarbetar Säkerhetspolisen med olika myndigheter och organisationer i värdlandet samt Utrikesdepartementet eller Hovförvaltningen. Utländska statsbesök i Sverige föregås av förhandlingar som handläggs av Utrikesdepartementet.

> **”Beslut om och vilka skyddsåtgärder som ska sättas in fattas utifrån en hotbildsbedömning.”**

Livvakter

Sedan mordet på utrikesminister Anna Lindh 2003, har antalet livvakter ungefär fördubblats. Idag finns det cirka 140 livvakter på Säkerhetspolisen. Den stora ökningen av antalet livvakter beror på att Säkerhetspolisens uppdrag och arbetssätt har förändrats de senaste åren, exempelvis genom ett tydligare uppdrag att följa dem i statsledningen som inte har permanent skydd. Att väga in även latenta hot vid hotbildsbedömningarna är ett annat. ■

Läs mer om personskyddsarbetet i Almedalen på sidan 46.

Författningsskydd: Motverka otillåten påverkan

Säkerhetspolisen skyddar demokratin, det vill säga rikets inre säkerhet. En del av Säkerhetspolisens uppdrag är att motverka otillåten påverkan på grundläggande demokratiska funktioner. Med otillåten påverkan menas våld, hot och trakasserier som riktas mot förtroendevalda, myndighetsföreträdare och journalister.

DET HANDLAR OM ATT våra beslutsfattare, de som ska verkställa besluten och de som har den granskande funktionen i vårt demokratiska samhälle ska kunna utföra sina uppgifter utan att utsättas för våld, hot eller trakasserier. I begreppet otillåten påverkan ingår också korruption, det vill säga när förtroendevalda eller myndighetsföreträdare begår brott eller tjänstefel för att hjälpa grovt kriminella aktörer.

Aktörer som Säkerhetspolisen följer

Säkerhetspolisens uppdrag omfattar både aktörer som är politiskt motiverade och de som huvudsakligen drivs av ekonomiska intressen, det vill säga extremistmiljöerna och aktörer inom den grova organiserade brottsligheten. Inom verksamhetsområdet ryms också enskilda hotaktörer, det vill säga enskilda individer som utifrån personliga drivkrafter har förmåga att utgöra ett hot mot samhällsföreträdare. Genom

att få förtroendevalda att avstå från att engagera sig i vissa frågor, myndighetsföreträdare att ändra sina beslut i ett visst ärende eller journalister att tveka inför granskningen av en viss företeelse kan det orsaka demokratin stor skada.

Säkerhetspolisen utreder inte alla brott som dessa personer begår eller alla hot och trakasserier som våra samhällsföreträdare utsätts för. Vårt uppdrag gäller den allvarliga och den systematiska brottsligheten som riktas mot våra samhällsföreträdare i egenskap av deras funktioner.

Extremistmiljöerna

För extremistmiljöernas anhängare handlar det om att göra samhället bättre för dem som anses ingå i den gemenskap aktörerna konstruerat. De är övertygade om att det inte går att förändra samhället genom det demokratiska systemet. De anser att det behövs direkta och konkreta metoder som blockader, symboliska aktioner, hot och trakasserier. Inom miljöerna accepteras – och i vissa fall förespråkas – också våldsamma metoder, även om det innebär att enskilda individers fri- och rättigheter kränks. Men det är ett begränsat antal personer som själva har eller kan tänka sig att använda våld för att nå sina politiska mål.

> ”Säkerhetspolisen bryr sig inte om vilka åsikter en person har.”

Extremistmiljöerna kan delas in i två delar, vit makt-miljön och autonoma miljön. Begreppen är inte tänkta att ge en korrekt beskrivning av miljöerna och dess särdrag. De används för att förtydliga att det är de extrema handlingarna, alltså brottsligheten, som avses när Säkerhetspolisen talar om extremism, inte åsikterna.

Vit makt-miljön

Vit makt-miljön består av individer, grupper, nätverk och organisationer som vill ha ett auktoritärt styre och en nationell gemenskap baserad på etnicitet. Miljön präglas av föreställningen att människor kan delas in olika raser och att den vita rasen är överlägsen de övriga. Vissa vit makt-anhängare har emellertid tonat ned termen ”ras” och använder istället begreppet ”kultur”, men principen är den samma: kulturen anses vara medfödd och oföränderlig. Ytterligare några menar att alla de föreställda mänskliga raserna är likvärdiga, men att de inte har samma existensberättigande i Sverige. Dessutom bör de hållas åtskilda för att bevara sina egenskaper och särdrag. Oavsett vilket anser merparten av dem att ”den vita rasen” och den svenska kulturen är hotad, att det största hotet utgörs av det mångkulturella samhället och att våra samhällsföreträdare bär skulden för detta.

> ”Säkerhetspolisens uppgift är att motverka den brottslighet som är politiskt och ideologiskt motiverad.”

En del av de brott som vit makt-anhängare begår faller in under benämningen hatbrott eller hets mot folkgrupp. Hatbrott är ett samlingsnamn på flera olika brott, varav hets mot folkgrupp är ett. Det är således ett vidare begrepp än politiskt motiverad brottslighet, det vill säga alla hatbrott är inte politiskt motiverade och alla som gör sig skyldiga till hatbrott ingår inte i vit makt-miljön.

Autonoma miljön

Inom den autonoma miljön finns individer, grupper och nätverk som verkar för ett klasslöst och ekonomiskt jämlikt samhälle. De ideologiska utgångspunkterna varierar, men gemensamt för dem är uppfattningen om att den upplevda fascismen måste motarbetas i alla dess former och att orättvisorna finns på alla samhällets nivåer, till exempel mellan rika och fattiga samt mellan män och kvinnor. Alla typer av hierarkier anses inbegripa någon form av förtryck. Därför organiserar sig aktivisterna i platta och nätverksliknande strukturer. Aktiviteterna genomförs i så kallade aktioner som i sin tur kan vara delar av större kampanjer. Alla som sympatiserar med en viss fråga har möjlighet att agera i aktionens eller kampanjens namn. På så vis kan sakfrågan sägas vara viktigare än den organisatoriska eller geografiska tillhörigheten. Det gör det också möjligt för enskilda personer att ingå i flera olika konstellationer samtidigt.

Grov organiserad brottslighet

Sedan 2008 har Säkerhetspolisen ett särskilt uppdrag att förebygga, kartlägga och motverka den →

”Att motverka ensamagerande våldsverkare kräver en välfungerande samverkan mellan rättsväsendet och det civila samhället.”

grova organiserade brottslighetens otillåtna påverkan på grundläggande demokratiska funktioner. Säkerhetspolisen har emellertid inget uppdrag att följa den grova organiserade brottsligheten som sådan, till exempel förändringar inom grupperingarna eller brottsligheten i stort. Uppdraget gäller de fall av otillåten påverkan som riktas mot de grundläggande demokratiska funktionerna. Arbetet sker i nära samverkan med de övriga polismyndigheterna, en rad andra myndigheter och flera intresseorganisationer.

Den grova organiserade brottsligheten har en, generellt sett, hög förmåga att utöva otillåten påverkan. Det är ett medel för att kunna fortsätta eller expandera sin primära brottsliga verksamhet i syfte att tjäna pengar, erhålla status eller upprätthålla sin kriminella livsstil. De samhällsfunktioner som är mest utsatta för otillåten påverkan är de som direkt påverkar den kriminella verksamheten, till exempel polismyndigheterna. Främst sker det i form av hot och trakasserier, men även korruption är en relativt vanlig företeelse. Våld är ovanligt. Det våld som förekommer riktas främst mot egendom (skadegörelser), det vill säga inte mot person.

Enskilda hotutövare

De senaste årens händelser och utveckling understryker det Säkerhetspolisen noterat sedan länge, det vill säga att hotet mot demokratin även kommer från personer som agerar på egen hand. Säkerhetspolisen använder begreppet enskilda hotutövare för att särskilja ensamagerande individer från dem som agerar i grupp.

Enskilda hotutövare utgör inte någon homogen kategori. Därför är det svårt att dra generella slutsatser om vilka avsikter de har, hur de går till väga och mot vad de vill agera. En del av dem hotar eller trakasserar (ofta medialt exponerade) företrädare för den centrala statsledningen utan att drivas av politiska eller ideologiska motiv. De kan ha någon form av psykisk funktionsnedsättning, till exempel en psykisk sjukdom eller någon form av missbruk (alkohol eller narkotika) som får dem att bete sig irrationellt i omvärldens ögon. För dessa enskilda hotutövare är framförallt två typer av drivkrafter vanliga. Den ena handlar om skuldbeläggning

och att få upprättelse för en upplevd kränkning (till exempel på grund av ett beslut som de upplever drabbat dem negativt), den andra om en förställd personlig (ofta amorös) relation till skyddspersonen. Båda drivkrafterna resulterar i en mängd olika kontaktförsök, både indirekta (brev, gåvor etc.) och direkta personliga närmanden. Den kontaktsökande verksamheten är systematisk och kan pågå under lång tid, även om intensiteten kan variera.

Det finns också ensamagerande personer som inspireras av en ideologi. Internationellt och historiskt har dessa aktörer funnits inom så väl djurrättsaktivism och miljöaktivism som politisk och religiös extremism. Andra ensamagerande har haft rent personliga drivkrafter (så kallade rättshaverister). Några av dem upplever att de är en del av ett större sammanhang. För ytterligare några är ensamheten ett tillvägagångssätt, det vill säga att organisationer och grupper använder den som en strategi för att nå sitt mål. Som kategori har enskilda hotaktörer alltså en stor spännvidd: från den verklige enstöringen med ytterst lite kontakt med omvärlden till den som fått i uppdrag att på egen hand utföra en våldshandling, oavsett bevekelsegrund.

Signaler måste fångas upp

Avsaknaden av karaktäristika för en typisk ensamagerande våldsverkare bidrar till att det är svårt att identifiera och motverka dessa. Det kan också vara svårt för rättsväsendet att initialt upptäcka enskilda individer med avsikt och förmåga att begå grova våldsbrott. De som har störst möjlighet att i ett tidigt skede fånga upp signalerna är de som dagligen finns i personernas närhet (skola, arbetskollegor, släkt och vänner). Att motverka ensamagerande våldsverkare kräver alltså en välfungerande samverkan mellan så väl Säkerhetspolisen och de övriga polismyndigheterna som mellan rättsväsendet och det civila samhället.

Aktuell hotbildsbedömning

Ingen av de aktörer som Säkerhetspolisen följer bedömdes under 2012 utgöra ett hot mot det demokratiska statsskicket som helhet, det vill säga ingen av dem har förmåga att förverkliga sina ideologiska mål. Men även om de inte med våld kan ta makten har de både avsikt och förmåga att utgöra ett hot mot vissa funktioner och individer som i förlängningen kan hota vårt demokratiska statsskick.

Våldsbrott mot grundläggande demokratiska funktioner är relativt ovanliga i Sverige. Även om det exempelvis finns ideologiska (latenta) avsikter att agera mot vissa måltavlor på ett visst sätt, är det långt ifrån alltid det sker. Merparten av den grova och systematiska brottsligheten sker först när samhällsföreträdare kräver hårdare tag, initierar motåtgärder eller rapporterar negativt om vissa aktörer eller företeelser som otillåten påverkan utövas. Det innebär att personers mediala exponeringsgrad och ställningstagande påverkar den otillåtna påverkan.

Aktörerna har ett relativt omfattande skrämselkapital, till exempel genom att anhängare till dessa miljöer har begått allvarliga och medialt uppmärksammade brott, vilket påverkar allmänhetens uppfattning om hotbilden. ■

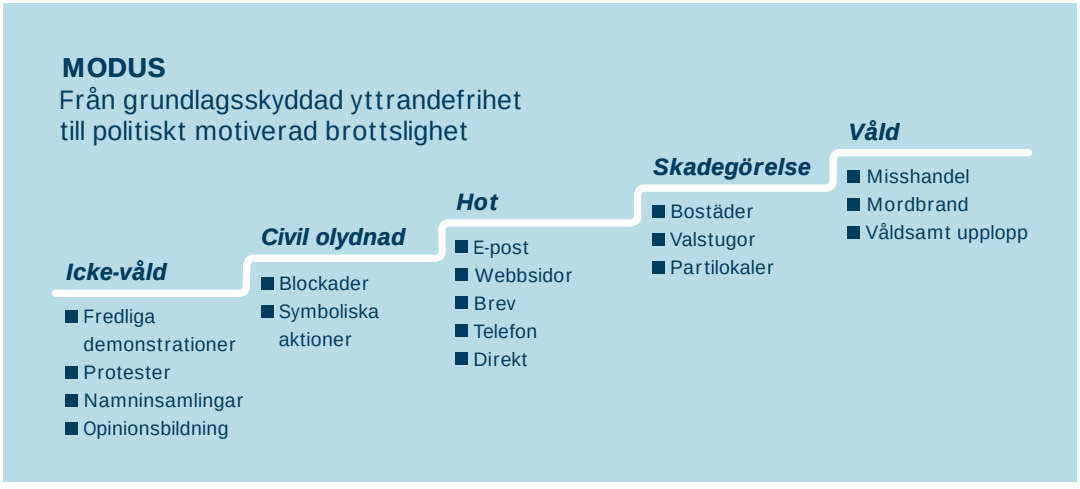

GRUNDLÄGGANDE OM SÄKERHETS-POLISEN

Vi får ofta frågor om vår roll och vårt uppdrag i det svenska rättsväsendet. Detta avsnitt förklarar Säkerhetspolisens roll inom den svenska polisen och hur vi styrs. Avsnittet belyser också andra dimensioner i vår verksamhet.

Vad är skillnaden mellan Säkerhetspolisen och övriga polisen?

På många sätt är vi en verksamhet som andra inom svensk polis. Den huvudsakliga skillnaden är Säkerhetpolisens fokus på att se till att brott inte sker.

SÄKERHETSPOLISEN ÄR EN DEL av den svenska polisen. Vi lyder under samma lagar och bestämmelser som Sveriges polismyndigheter.

Säkerhetspolisens fokus ligger på att förebygga brott inom vårt uppdrag, det vill säga försöka förhindra spionage, terrorism och annat som kan hota rikets säkerhet och den svenska demokratin.

Eftersom vi tillhör det svenska polisväsendet och rättssystemet är det samma regler som gäller för oss som för Polisen – regler som talar om hur vi i förundersökningar biträder en åklagare som leder arbetet, att det är ordinarie domstolar som fattar beslut om hemliga tvångsmedel och som slutligen prövar bevisningen i en rättegång etc.

Säkerhetspolisen fungerar också som stöd för andra brottsbekämpande myndigheter. En stor del av samarbetet handlar om informations- och erfarenhetsutbyte, men vi samarbetar också operativt. Till exempel ger vi stöd till polismyndigheter i brottsutredningar i form av expertkunskaper, hotbilder, spaning och analys. ■

Åklagarkammaren för säkerhetsmål handlägger samtliga mål och ärenden som handläggs vid Säkerhetspolisen. Kammaren finns i Stockholm och där arbetar cirka fem personer.

Register för effektivt operativt arbete

Säkerhetspolisen får behandla personuppgifter om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som rör till exempel brott mot rikets säkerhet och terroristbrott.

Behandling av personuppgifter

Säkerhetspolisen får behandla personuppgifter i enlighet med de bestämmelser som finns i personuppgiftslagen (PuL) och polisdatalagen (PDL). Det framgår i PuL att det måste finnas ett tydligt formulerat ändamål med de personuppgifter man samlar in och registrerar, och att man inte får behandla fler personuppgifter än vad som behövs för ändamålet.

Enligt polisdatalagen får Säkerhetspolisen behandla personuppgifter om det behövs för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som rör till exempel brott mot rikets säkerhet, terroristbrott och tryckfrihetsbrott och yttrandefrihetsbrott med rasistiska eller främlingsfientliga motiv.

Säkerhetspolisen får behandla personuppgifter när det behövs i arbetet med att skydda personer inom exempelvis regeringen.

Säkerhetspolisen får även behandla uppgifter om enskilda personer när det behövs för att fullgöra uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen. När en person söker en säkerhetsklassad tjänst görs en registerkontroll. Då kontrolleras bland annat uppgifter i belastningsregistret, och uppgifter som Säkerhetspolisen behandlar med stöd av polisdatalagen.

Det finns också regler för hur länge personuppgifter får bevaras i registren och när de ska gallras. Ett register är föränderligt och ska bara innehålla den information som bedöms som nödvändig för ändamålet.

Ingen åsiktsregistrering

Säkerhetspolisen får inte registrera uppgifter om en person enbart på grund av vad som är känt om personens ras eller etniska ursprung, politiska åsikter, religiösa eller filosofiska övertygelse, medlemskap i fackförening, hälsa eller sexualliv – så kallade känsliga personuppgifter. ■

Kontroll av Säkerhetspolisens register

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, SIN, är en myndighet som bland annat har till uppgift att kontrollera Säkerhetspolisens behandling av personuppgifter. SIN gör inspektioner på eget initiativ. SIN kontrollerar på begäran av enskild om personen har utsatts för hemliga tvångsmedel eller har varit föremål för Säkerhetspolisens personuppgiftsbehandling och om detta har skett i enlighet med lagen. Läs mer på www.sakint.se

Vad är ett hot och vad är skyddsvärt?

Ord som återkommer inom vår verksamhet är hot och skyddsvärt. Vi använder begreppen i vårt dagliga arbete.

SÄKERHETSPOLISEN ANVÄNDER begrepp som hot och hotbedömningar. Utifrån hotanalyser skapar vi förebyggande åtgärder för det som är andra nyckelbegrepp i vår verksamhet; skyddsvärden och skyddsvärt. Det är så vi beskriver olika dimensioner inom våra verksamhetsområden, det är så vi analyserar och det är efter det vi agerar.

Vad är ett hot?

Ett hot består av att en person, organisation eller främmande makt har en kombinerad avsikt och förmåga att utföra en brottslig handling, exempelvis ett terrorattentat. Att bara vilja göra någonting räcker alltså inte om man inte samtidigt kan göra någonting. Detta kan naturligtvis ändras över tid och då måste vi kunna ställa om i bedömningen av huruvida hotet, i form av främmande makt eller en person eller organisation, har förändrats.

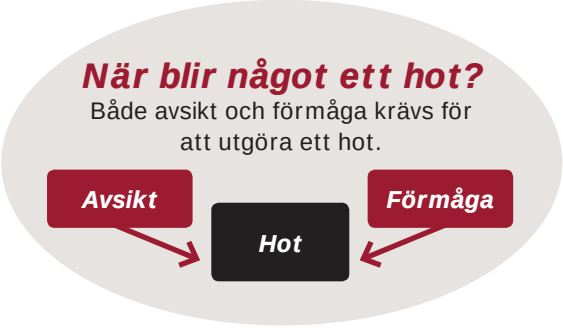

Vad är skyddsvärt i vårt samhälle?

Vår demokrati, en fungerande myndighetsutövning, vår suveränitet samt medborgerliga och mänskliga fri- och rättigheter är exempel på vad som är skyddsvärt i Sverige. Både information, platser och människor är vitala delar för att den svenska demokratin ska fungera. Exempelvis vårt försvar, riksdagens ledamöter och byggnader med viktig funktion betraktar Säkerhetspolisen som så kallade skyddsvärda intressen. ■

Läs mer om säkerhetsskydd på sidan 24.

Varför kan inte Säkerhetspolisen berätta allt?

VI FÖRSTÅR ATT MEDIA OCH ALLMÄNHET vill ha information om vår verksamhet. Vi ansvarar för viktiga områden och ofta är det uppseendeväckande händelser eller brott vi arbetar med. Vi försöker så långt det går att vara öppna med det vi gör och de slutsatser vi drar. Men ofta går det inte att av operativa skäl. Vi röjer inte våra arbetsmetoder och vi vill skydda våra källor. Lika ofta kan vi inte av lagliga skäl.

När det exempelvis råder förundersökningssekretess i en av våra utredningar kan vi, precis som Polisen, inte berätta något. Det är förundersökningsledaren, ofta en åklagare, som tar ställning till vad som omfattas av förundersökningssekretessen, inte Säkerhetspolisen. Förundersökningssekretess finns för att en utredning inte ska kunna förstöras eller försvåras. Det är viktigt att misstänkta inte har information om exempelvis vad andra berättat eller polisens åtgärder eftersom det kan påverka berörda och förstöra viktiga bevis. ■

Att förhindra spridning av massförstörelsevapen

Samarbete, kunskap och kontroll krävs

En rad produkter hindrades från att föras från eller via Sverige till andra länders massförstörelsevapenprogram under 2012. En viktig del i icke-spridningsarbetet är att förhindra finansiering av liknande produkter via Sverige, samt hindra svensk kompetens från att användas för att utveckla massförstörelsevapen i andra länder.

ETT AV DE VIKTIGASTE SÄTTEN att förebygga spridning av massförstörelsevapen är att besöka företag och forskningsinstitut som har produkter, teknologi eller kunskap av betydelse för utvecklingen av massförstörelsevapen. Eftersom det i många fall är produkter med dubbla användningsområden, det vill säga produkterna har både en civil och militär användning, är företagen inte alltid medvetna om att de producerar något som kan användas för utveckling av massförstörelsevapen. För att nå många företag på en gång besöker Säkerhetspolisen mässor och föreläser på relevanta branschorganisationers möten, ibland sker det även tillsammans med Inspektionen för Strategiska Produkter (ISP). Vid dessa tillfällen upplyser vi om aktuell lagstiftning och vikten av att söka exporttillstånd för kontrollerade produkter.

Viktigt vara uppmärksam på

Säkerhetspolisen informerar även om köparnas tillvägagångssätt, så att företagen kan upptäcka om en kund försöker kringgå exportkontrollagstiftningen. Under 2012 lades stor vikt vid att informera svenska företag om konsekvenserna av de sanktioner som FN, och EU antagit gentemot Iran samt de sanktioner som sedan tidigare finns beträffande Nordkorea. Generellt finns det en bred förståelse bland svenska företag för dessa frågor och samarbetet fungerar väl.

Fler vakuumprodukter än vanligt köptes

Under förra året kunde Säkerhetspolisen notera särskilt många försök att anskaffa vakuumpumpar, heliumläcksökare, tryckgivare, hållbara metaller och frekvensomvandlare, vid sidan av försök att köpa kolfiber, avancerade

Hur styrs Säkerhetspolisen?

PRECIS SOM ALLA ANDRA myndigheter styrs vi av regeringen. Det som skiljer Säkerhetspolisen från andra myndigheter är att merparten av styrande, planerande och avrapporterande dokument är sekretessbelagda med hänsyn till rikets säkerhet.

Säkerhetspolisen leds av en generaldirektör som också kallas säkerhetspolischef.

Säkerhetspolisen, i dess nuvarande form, bildades den 1 oktober 1989. Därmed fick myndigheten en mer självständig ställning med en egen generaldirektör, även om organisationen fortsatte att vara en del av Rikspolisstyrelsen. ■

mätinstrument, vindtunnlar och en rad andra produkter. Efterfrågan på utbildning och kompetens inom relevanta kunskapsområden är också mycket tydlig.

Samarbete ska hindra spridning

Sverige håller en hög teknologisk nivå inom civil och militär industri. Aktörer med avsikt att utveckla massförstörelsevapen försöker därför skaffa kunskap eller produkter från Sverige. En del av produkterna får inte exporteras utanför EU utan tillstånd, och även kunskapsöverföring är delvis reglerad i lag.

Säkerhetspolisen samarbetar i icke-spridningsfrågor med till exempel Tullverket, Inspektionen för Strategiska Produkter, Totalförsvarets forskningsinstitut, Strålsäkerhetsmyndigheten och Försvarsmakten. Vi deltar även i det internationella arbetet för att förhindra att kunskap eller produkter förs ut från eller via Sverige till aktörer som vill utveckla

eller vidareutveckla massförstörelsevapen. I Säkerhetspolisens uppdrag ingår även att förhindra att icke statliga aktörer kommer över kemiska, biologiska, radiologiska eller nukleära vapen. ■

Produkter med dubbla användningsområden
kan användas både för att tillverka helt vanliga civila produkter och för att framställa massförstörelsevapen. Ventiler, vakuumpumpar, värmeväxlare och verktygsmaskiner är exempel på produkter som kan ha dubbla användningsområden.

Massförstörelsevapen
= kärnvapen, biologiska och kemiska vapen samt vapenbärare som till exempel kryssningsrobotar.

CBRN = kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära vapen.

Säkerhetstjänst vs. Underrättelsetjänst

En säkerhetstjänst arbetar för att höja säkerhetsnivån i det egna landet genom till exempel rådgivning och kontroll. Tjänsten arbetar också med att avslöja säkerhetshot som riktas mot landet. Säkerhetspolisen i Sverige, FBI i USA, BSS (MI5) i Storbritannien och FSB i Ryssland är exempel på säkerhetstjänster.

En underrättelsetjänst bedriver verksamhet för att hämta in, bearbeta och delge information rörande andra stater, icke-statliga aktörer och fenomen som ska ligga till grund för beslut om framtida agerande. Underrättelsetjänster hämtar in information via öppna och hemliga källor. CIA i USA, SVR i Ryssland och SIS (MI6) i Storbritannien är exempel på underrättelsetjänster.

HÄNDELSER 2012

Under året har många frågor kommit till Säkerhetspolisen om det ökade resandet till oros- och konfliktområden. De så kallade hackerattackerna riktade ljuset mot samhällets känsliga infrastruktur och Säkerhetspolisen såg även under 2012 konkreta bevis på otillåten underrättelseverksamhet.

Intervju med chefsanalytiker inom kontraterror om resor till konfliktområden:

”Vi försöker avstyra individer från att resa iväg”

Säkerhetspolisen ser allvarligt på resande till konfliktområden. De flesta som kommer hem utgör inte ett hot. Men internationella erfarenheter visar att många av de som utgör ett hot och begår ett allvarligt brott har varit i konfliktområden.

SÄKERHETSPOLISENS CHEFSANALYTIKER för kontraterror, Jonathan Peste, ger här sin och Säkerhetspolisens syn på individer som reser från Sverige till konfliktområden utomlands.

Vart reser de?

– Vi har sett att personer reser från Sverige till Afghanistan/Pakistan, Somalia, Irak, Jemen och Syrien för att ansluta sig till våldsfrämjande islamistiska nätverk – vilka också kan betecknas som al-Qaidainspirerade – och utbildas för eller delta i olagliga våldshandlingar. Men denna typ av resande är inte begränsat till våldsfrämjande islamism. Vi har sett ett mindre antal motsvarande resande både från Sverige och från andra europeiska länder med andra typer av ideologiska bevekelsegrunder.

Vilka är det Säkerhetspolisen följer när det gäller resande av det här slaget?

– Oftast är det unga män som ingår i samma sociala nätverk. De är engagerade i en politisk fråga. Vissa söker spänning och mening med livet. Det är viktigt att poängtera att problemet här inte är åsikter. Man få ha vilka åsikter man vill. Däremot får man inte begå våldsbrott, oavsett syfte. I övrigt går det inte att peka ut någon personlighetstyp. Ofta går resandet i vågor och destinationer skiftar i popularitet. Sannolikt inverkar också varierande möjligheter att ta sig till ett specifikt område.

Varför är det farligt?

– Syftet med resorna är ofta att delta i olagliga våldshandlingar som exempelvis attentat mot civila. Sverige är förpliktigat att motverka terrorism i utlandet och det är specifikt ett av de uppdrag Säkerhetspolisen fått av regeringen. De här svenska ungdomarna reser till farliga platser där det pågår våldsamma konflikter och det finns en stor risk att de själva dör, skadas eller tas tillfånga och kanske utsätts för tortyr. Vissa genomgår olika former av utbildning. Om de återvänder till Sverige med sådan utbildning och erfarenheter av våld bedömer vi att de bär med sig en förhöjd förmåga att utföra attentat i Sverige.

Hur många?

– Baserat på idag befintlig information bedömer vi att minst ett drygt 40-tal sedan 2006 rest i syfte att utbilda sig för eller delta i olagliga våldshandlingar i Afghanistan/Pakistan, Somalia, Irak och Jemen.

Vidare bedömer vi att ett förhållandevis stort antal personer har rest från Sverige till Syrien för att delta i strid under tiden som konflikten har pågått. I Säkerhetspolisens pågående kontraterrorismarbete bedöms för närvarande ett 30-tal personer vara av särskilt intresse utifrån uppgifter om resor i syfte att ansluta sig till al-Qaidainspirerade grupper och utbilda sig för eller delta i olagliga våldshandlingar. Vi har uppgifter om fler personer, men vad gäller dessa är information mindre säker.

Med andra ord har förhållandevis många rest till Syrien på kort tid, vilket är oroande. Troligen finns dessutom ett mörkertal, vilket även gäller för de andra destinationerna.

→

Samtal och upplysning som framkomlig väg

Hur kan man avstyra resandet till konfliktområden? Vad kan Säkerhetspolisen göra?

– I praktiken kan vi nästan aldrig förhindra någon att resa, då det är sällan vi kan bevisa brott. Vi kan informera om riskerna och om varför denna typ av våldsfrämjande resande är ett problem och potentiellt olagligt. Vi kan informera allmänheten, vi kan informera de som vill resa iväg, deras anhöriga och vänner.

Det är svårt att mäta hur bra eller dåliga våra åtgärder är. Om någon inte reser iväg, är det ju alltid svårt att veta vad detta beror på. Kanske kan vi tillsammans med andra parter avstyra enskilda resor. För ett tag i alla fall.

Ibland kanske en person ändå reser iväg vid ett senare tillfälle. Det är ju sällan vi vet exakt när och hur någon reser iväg. Det finns olika sätt att resa dolt eller med falska papper.

Är det framgångsrikt att arbeta med unga människor på det här sättet i kontraterrorarbetet?

– Ja, men det är också ett svårt arbete. Både med att bedöma underrättelser, men också att motverka och förebygga terrorism och våldsfrämjande extremism i olika former. Våra åtgärder måste vara riktade mot personer där det finns information om att brottslig verksamhet pågår. Detta bidrar tyvärr ibland till att personer känner sig felaktigt utpekade. Egentligen vill vi inget hellre än att information vi får om terrorbrott visar sig vara felaktig och att vi kan bedöma den som ointressant.

Vi vet att en betydande del av genomförda eller avvärjda attentat i Europa på något sätt involverat resande till våldsfrämjande islamistiska nätverk utanför Europa. Därför kommer det alltid att vara av yttersta vikt för oss att hålla koll på denna typ av resande, så att vi kan göra riktiga bedömningar när en person återvänder.

Samtal med personer som vill resa eller återvänt eller närstående är en viktig informationskälla. Vidare försöker vi genom samtal även avråda att personer reser iväg i detta syfte. Det upplevs säkerligen ofta utpekande att bli uppsökt av oss, men i vissa fall bedömer vi att resor åtminstone fördröjts. Det kan i sin tur leda till att någonting händer i personens liv och som ändrar på allt. Små saker kan göra skillnad. Ett bra jobb, en nya fas i livet. Personen inleder en relation med någon i Sverige, beslutar sig för att stanna kvar och bilda familj istället. Det går också att hitta andra, lagliga, sätt för att engagera sig mot de orättvisor som finns i världen.

> **”Resandet har gått i vågor och just nu är onekligen våldsfrämjande resande till Syrien något vi oroar oss för.”**

Samtidigt är det helt avgörande för att vi ska kunna arbeta effektivt att särskilja just detta resande från resande i andra syften som semester, besöka släkt, språkstudier och så vidare. Och det är viktigt att ha i åtanke, att det handlar om en ytterst liten del av resande till utlandet som vi är intresserade av.

Har det alltid varit detta mönster eller har Säkerhetspolisen sett en ökning efter den så kallade arabiska våren?

– Arabiska våren innebär så många saker att det är svårt att ge ett enkelt svar. Resandet har gått i vågor och just nu är onekligen våldsfrämjande resande till Syrien något vi oroar oss för. Vi har också tidigare genom åren blivit kontaktade av anhöriga till unga män som vill eller har rest iväg till olika konfliktområden. De är ofta utom sig av oro. Inte sällan reste pojkarna iväg utan att berätta om syftet med sina resor till sina närstående.

Hur samarbetar säkerhetstjänsten i Sverige med andra tjänster kring detta?

– Det varierar från fall till fall. Eftersom terrornätverk idag ofta är internationella har vi stor nytta av samarbete och informationsutbyte med andra säkerhetstjänster. Samtidigt finns det en mängd regler kring detta som vi självfallet följer, både med hänsyn till egna källor och till andras källor. Vi gör alltid självständiga bedömningar och därför vill vi ha så många informationskällor som möjligt att jämföra med varandra.

Vi vill ha kontakt!

Vi vill ha kontakt med personer som har information om resande för att ansluta sig till våldsfrämjande grupper i utlandet i syfte att utbildas för eller delta i olagliga våldshandlingar, oavsett ideologisk inriktning. Samarbete med anhöriga har varit framgångsrikt. Jag upplever att vi med kontakt och dialog kan avråda från den typ av brott som vi motverkar. ■

Belastningsattackerna mot webbsidor hösten 2012

Attackerna mot flera av svenska myndigheters webbsidor betraktas som brottslig verksamhet.

UNDER HÖSTEN 2012 utsattes flera myndigheters hemsidor för tillgänglighetsangrepp, även kallat belastningsattacker. Angreppen innebär att det riktas så mycket datakommunikation mot en hemsida att den överbelastas och kontakten försämras eller upphör. Ofta sker det för att få publicitet kring en missnöjesyttring av något slag. När de riktas mot IT-system handlar det oftast om brottslig verksamhet och tillgänglighetsangreppen hösten 2012 betraktas som dataintrång.

Generellt sett är inte myndigheters hemsidor att betrakta som rikets säkerhet men flera av myndigheterna som drabbades finns med i Säkerhetspolisens rådgivningsuppdrag. Vi arbetar dagligen med rådgivning till verksamheter som är av betydelse för rikets säkerhet. Varje myndighet ansvarar för sitt säkerhetsskydd och Säkerhetspolisen ger främst råd om hur de långsiktigt ska göra för att skydda sig. Angrepp mot IT-system hanteras bäst i det förebyggande arbetet, bland annat genom att höja IT-säkerhetsnivån.

Elektroniska attacker blir allt mer professionella

För att vårt samhälle ska fungera är det oerhört viktigt att det inte går att göra intrång i och manipulera svenska myndigheters och andra samhällsviktiga verksamheters IT-system. Trenden visar att elektroniska attacker mot sådana system blir allt mer sofistikerade och målinriktade. Kunskap eller hjälpmedel för att genomföra elektroniska attacker har också blivit en handelsvara som säljs i det fördolda, bland annat på Internet.

Elektroniska attacker kan användas som metod av kriminella individer, nätverk och stater. Ofta är det i efterhand mycket svårt att avgöra vem som står bakom en attack. Detta beror till stor del på att attackerna byggs genom att aktörerna hoppar mellan servrar som fysiskt är placerade i olika länder vilket avsevärt försvårar spårningen, såväl tekniskt som legalt. Eftersom de kriminella aktörernas antal och ursprung är svåröverblickbart är det inte fruktbart att bedriva underrättelseverksamhet som tar sikte på att motverka alla dessa aktörer. I stället är ett effektivt förebyggande arbete det bästa sättet att öka skyddet av känslig information. Detta görs bland annat genom att ge myndigheter och andra samhällsviktiga verksamheter råd om IT-säkerhet. ■

> ”Kunskap eller hjälpmedel för att genomföra elektroniska attacker har blivit en handelsvara som säljs i det fördolda, bland annat på internet.”

Läs mer på sidan 25.

Säkerhetspolisen får inrikta signalspaning igen

En viktig kanal för underrättelseinhämtning är den via eter och kabel. Från 2013 får inrikta inhämtningen igen.

Stor insats i Almedalen på Gotland

Almedalsveckan är den största återkommande insatsen för personskyddet och den innebär omfattande förberedelser.

VARJE ÅR GENOMFÖR Säkerhetspolisen en stor personskyddsinsats i Almedalen i Visby, Sveriges största politiska mötesplats. Almedalskommenderingen är den största återkommande insatsen för personskyddet och innebär omfattande föreberedelser och samordning.

Ungefär 200 av Säkerhetspolisens skyddspersoner i den centrala statsledningen besöker Almedalen någon gång under veckan. Hur mycket personal från Säkerhetspolisen som är på plats varierar beroende på vilka skyddspersoner som är där men det rör sig om flera tiotals, främst livvakter.

En viktig aspekt för att kommenderingen ska fungera optimalt är en tät samverkan med Stockholms- och Gotlandspolisen samt med övriga samverkanspartner som exempelvis region Gotland och partiorganisationerna. Dessutom är det av vikt att planeringsarbetet startas i tid eftersom det kräver omfattande logistisk planering men även ställer krav på flexibilitet och beredskap för förändringar.

Generaldirektören går igenom läget med sina medarbetare.

UNDER DE FYRA ÅR SOM GÅTT sedan signalspaningslagen trädde i kraft har inte Säkerhetspolisen haft möjlighet att rikta signalspaning, ett verktyg som använts sedan andra världskriget.Ett lagändringsarbete genomfördes under 2012 som innebär att möjligheten att rikta signalspaning återinförs för Säkerhetspolisen.

Målmedveten inriktning

En viktig underrättelsekanal kan därmed användas igen vilket gynnar Säkerhetspolisens förmåga att inhämta underrättelser som är viktiga för att förebygga den brottslighet Säkerhetspolisen har ansvar för. Signalspaningslagen reglerar hur signalspaning i såväl eter som kabel får bedrivas. Även fortsättningsvis är det FRA som samlar in informationen men både Säkerhetspolisen och Rikskriminalpolisen får nu helt andra möjligheter att rikta den verksamheten mot sådant man är intresserad av.

Under de år som förlöpt utan inriktningsmöjlighet har Säkerhetspolisen tvingats förlita sig mer på andra källor.

Begränsningar som tidigare

Precis som tidigare får signalspaning enbart sättas in när det gäller utrikesförhållanden; den får inte riktas mot specifika personer och den får bara användas för strategisk inhämtning. I praktiken innebär det att signalspaningen måste avbrytas så fort det finns anledning att inleda en förundersökning.

Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 2013. ■

Särskilda utmaningar

Svårigheten i Säkerhetspolisens arbete är att många människor rör sig på en liten yta och att det inte går att använda fordon på samma sätt som vanligt. I gengäld är evenemanget på en ö vilket gör det lättare att ha kontroll över in- och utresor för exempelvis aktörer från extremistmiljöer eller andra som kan utgöra ett hot mot skyddspersonerna.

Almedalsveckan 2012 kunde genomföras utan störningar, och det skedde genom en bra samverkan med Stockholms- och Gotlandspolisen med flera.

Seminarier och öppna samtal

Under årets Almedalsvecka utsåg regeringen Anders Thornberg till ny generaldirektör för Säkerhetspolisen. På plats i Visby samma dag diskuterade han dagens och framtidens säkerhets- och underrättelsetjänst i ett öppet samtal tillsammans med dåvarande MUST-chefen Stefan Kristiansson, lett av professor Wilhelm Agrell. Samtalet tog upp frågor om dagens och morgondagens hot, hur det svenska underrättelsesystemet granskas samt om risker och möjligheter som det ökade beroendet av samarbete medför, både nationellt och internationellt.

Säkerhetspolisen arrangerade även seminariesamtal om hur demokratin kan påverkas tillsammans med Brottsförebyggande rådet och deltog bland annat i samtal om framtidens hotbilder hos regeringens Framtidskommission.

Säpojoggen – en liten inblick i livvakternas förberedelsearbete

Dessutom anordnade Säkerhetspolisen den så kallade Säpojoggen, ett träningspass lett av medarbetare på personskyddet, som syftade till att ge en inblick i hur livvakterna förbereder sig för sina uppdrag. Efter joggen fick deltagarna också en chans att prata med personal både från personskyddet och medarbetare från andra delar av myndigheten. Ett femtiotal morgonpigga personer deltog, bland dem journalister, representanter för olika politiska partier, poliser och Rikspolischefen. ■

Främmande makt – flera fall av iakttagelser om underrättelsehot

Säkerhetspolisen har under året bedrivit ett antal förundersökningar som rör spionerи, olovlig underrättelseverksamhet, obehörig befattning med hemlig uppgift och röjande av hemlig uppgift.

Säkerhetspolisens motverkan av spionage

Antalet utländska underrättelseofficerare stationerade i Sverige förändras som regel lite mellan enstaka år. Liksom tidigare år bedrevs främmande underrättelseverksamhet i eller mot Sverige dels från traditionella plattformar såsom ambassader, handelsrepresentationer och konsulat, dels från så kallade icke-traditionella plattformar som företag, nyhetsbyråer eller inresande delegationer. Personer som givits flyktingstatus i Sverige kan också vara underrättelseofficerare eller agenter som rapporterar om sina landsmän i Sverige. Kontraspionage är en komplex verksamhet eftersom ett land som är en samarbetspartner inom vissa områden eller sakfrågor också kan bedriva olaglig underrättelseverksamhet i Sverige.

Omvälvande händelser i Mellanöstern och Nordafrika innebär ändrat fokus

Oroligheterna i Mellanöstern och Nordafrika har inneburit att en del av Säkerhetspolisens kontraspionageverksamhet under 2012 fokuserats mot några viktiga länder i regionen. Säkerhetspolisen bedömde att oroligheterna i respektive land bland annat skulle kunna medföra en intensifierad politisk förföljelse (flyktingspionage) från dessa länder mot individer som idag lever i exil i Sverige. Iran och dess kärnteknikambitioner är också ett konstant orosmoment i regionen.

”Mot bakgrund av den fortsatta konflikten i Syrien har Säkerhetspolisen även under 2012 fokuserat på uppföljning av syriskt flyktingspionage.”

Syrien

Mot bakgrund av den fortsatta konflikten i Syrien har Säkerhetspolisen även under 2012 fokuserat på uppföljning av syriskt flyktingspionage. Under året har ett antal rapporter om misstänkt syriskt flyktingspionage inkommit till polismyndigheterna främst via anmälningar om olaga hot. Hoten utreds i första hand av polismyndigheterna, med stöd av Säkerhetspolisen. Tips om misstänkta syriska underrättelseaktiviteter inkommer också löpande till Säkerhetspolisen. De enskilda fallen har kontinuerligt bedömts och utretts.

Migrationsverket begärde under året yttrande från Säkerhetspolisen i ett ärende där en tidigare syrisk funktionär ansökt om att komma till Sverige som kvotflykting via UNHCR. Säkerhetspolisen lämnade erinran i ärendet då den före detta funktionären tidigare misstänktes bedriva olovlig underrättelseverksamhet och annan kriminell verksamhet i Sverige.

Iran

Internationella atomenergiorganet IAEA:s löpande rapportering om misstankar att Iran är på väg att utveckla en kärnvapenkapacitet har lett till förnyade FN- och EU-sanktioner under 2012. Sanktionerna har resulterat i att Iran sökt nya tillvägagångssätt och vägar att komma över nödvändigt kunnande, teknik med mera till landets kärnteknikprogram, vilket Säkerhetspolisen har identifierat och anpassat motåtgärderna efter. Säkerhetspolisen har även observerat att annan olovlig iransk underrättelseverksamhet har varit fortsatt intensiv i Sverige under 2012.

I samband med en stoppad export 2011 har Säkerhetspolisen i samverkan med Tullverket initierat en förundersökning angående sanktionsbrott, där Tullverket har varit utredande myndighet. I september 2012 väcktes åtal, vilket ledde till en fällande dom i början av 2013. Fallet har koppling till Iran, och de aktuella produkterna kan vara till nytta för framställning av kärnvapen. ■

”IAEA:s löpande rapportering om misstankar att IRAN är på väg att utveckla en kärnvapenkapacitet har lett till förnyade FN- och EU-sanktioner under 2012.”

Utställningen Säpo på Polismuseet

DEN 9 JUNI ÖPPNADE Polismuseet portarna för den nya utställningen ”Säpo”. Utställningen ska visas i två år. Det är första gången som Säkerhetspolisens verksamhet exponeras mot en så stor och bred allmänhet. Syftet är att öka kunskapen om myndighetens uppdrag och verksamhet.

Ambitionen har varit att belysa samtliga verksamhetsområden på ett tillgängligt sätt, något som varit en utmaning under arbetet med utställningen eftersom så pass mycket av verksamheten omgärdas av sekretess. Trots strävan efter att berätta så mycket som möjligt har det varit svårt att alltid kunna illustrera med föremål och förklara komplexa aspekter av en säkerhetstjänsts dagliga arbete.

Att ha en utställning gynnar den öppenhet och tillgänglighet som Säkerhetspolisen strävar efter och ett konkret mål var att ta kål på flera av de myter och missuppfattningar som finns om Säkerhetspolisen.

Både aktuella och historiska fall finns med i utställningen som beskriver historien från 30-talet till idag, men med tonvikt på dagens Säpo. ■

NSIT – samverkan mot allvarliga IT hot

SPIONAGE I CYBERRYMDEN har genomförts i mer än tio år och Sverige är intressant ur många aspekter: politiska ställningstaganden, militärteknologi, civil högteknologi, framstående forskning, tekniska innovationer med mera. Denna typ av IT-hot från statsaktörer med kvalificerad förmåga växer och det ställer krav på kvalificerade skyddsåtgärder. Därför inledde Säkerhetspolisen, Försvarsmakten/MUST och FRA ett nytt samarbete i december 2012, Nationell samverkan till skydd mot allvarliga IT-hot (NSIT).

NSIT analyserar och bedömer hot och sårbarheter samt försvårar för en kvalificerad angripare att komma åt eller skada svenska skyddsvärda civila och militära resurser. Att motverka hot från kvalificerade angripare kräver lagarbete och genom NSIT kan de tre myndigheterna

effektivt samutnyttja sina mest specialiserade kompetenser. NSIT är ett pilotprojekt som utvärderas i slutet av 2013. ■

Övningar viktiga för Personskyddet

Klockan 08.23 en torsdag i september går larmet på Säkerhetspolisens kommunikationscentral. På datorskärmarna syns det omedelbart att det är livvakter som larmat, vem de skyddar och var de är. Nästan samtidigt ringer det på den prioriterade linjen från ansvarig polismyndighet, det vill säga där livvakterna befinner sig.

FÖR SÄKERHETSPOLISENS vakthavande befäl gäller det nu att snabbt skapa en korrekt lägesbild samtidigt som larmkedjorna och de interna och externa beredsskapsorganisationerna behöver sättas igång.

Via radion meddelar snart därefter en pressad livvakt att de har blivit beskjutna med automatvapen av en eller flera gärningsmän. Skyddspersonen är tillfälligt satt i säkerhet men en av dennes medarbetare har svåra skottskador. Vakthavande befäl, som själv har en bakgrund som livvakt, anar det kaos som utspelar sig på platsen. För honom är det en balansgång. Dels behöver han få ut så mycket information som möjligt av livvakterna på plats samtidigt som de måste ges tid att reda ut det operativa arbetet som nu ska starta.

En av årets större övningar för Säkerhetspolisens personskyddsenhet har precis börjat.

Helt nödvändigt att öva

Huvudsyftet med övningen är att öva samverkan mellan de olika deltagande myndigheterna på flera olika nivåer, både fysiskt på plats och inne på respektive myndighet. Det krävs för att säkerställa en god beredskap och effektiva rutiner när det gäller skyddet kring den centrala statsledningen.

Planeringen har pågått i flera månader och varit intensiv den senaste tiden. Säkerhetspolisen har huvudansvaret och har lett arbetet, men alla inblandande parter har en viktig roll. Övningar av det här slaget bygger på allas specialitet och expertkunskap och tillsammans mejslar man fram övningen.

Tanken är att övningen ska vara lärande. Förbättringsmöjligheter ska identifieras och lösas redan på planeringsstadiet. Övningen blir sedan endast ett kvitto på att allt fungerar. Att det trots detta skapas fiktiva personskador är helt enligt manus och beror på att den här gången är det det värsta tänkbara scenario som skall övas.

På platsen för övningen är drygt 80 personer involverade. Förutom Säkerhetspolisens livvakter finns personal från den lokala polismyndigheten, från piketstyrkan i det angränsande länet samt från Nationella Insatsstyrkan. Dessutom är kommunikationscentralerna på Säkerhetspolisen, Rikskriminalpolisen samt kommunikationscentralerna i de aktuella länen involverade. Utöver detta kommer beredskapsorganisationerna på de olika myndigheterna att övas via stabsarbete i olika former.

Avvärja på plats

Initialt blir uppgiften för de som övar på plats att avvärja angreppet. Därefter gäller det att tillsammans säkra området, sätta skyddspersonen i säkerhet och gripa gärningsmannen/männen. Övningen sätter fokus på flera nivåer av åtgärder, på olika typer av information och förutsättningar och på både enskilda delar och händelsen som helhet.

Åtta timmar senare avbryts övningen. Piketstyrkan och insatsstyrkan har gripit två gärningsmän. Tillsammans med Säkerhetspolisens livvakter har skyddspersonen evakuerats till säker plats. Larmkedjorna har fungerat effektivt och alla övande parter har fått en god helhetssyn kring beredskapsförmågan. Hållningen är att det alltid finns utrymme att bli bättre och se till att förmågan är bästa möjliga. ■

Spanare är nyckelpersoner i vår verksamhet

Vi kallar honom Erik. Han tillhör en av Säkerhetspolisens hemligaste enheter, spaning. Erik har genomfört över 700 uppdrag. Han har hållit uppsikt över personer med terrorkoppling, främmande agenter och inhemska grovt kriminella. Hur jobbar spaningsenheten och hur påverkas en spanares privatliv?

ORDET ”SPANARE” *gör att man tänker på spionmyten. Stämmer myten?*
Erik skrattar. – Nja, det finns nog inte så mycket sanning i myten. En stor del av vårt arbete är, vad vi kallar, fysisk spaning. Det vill säga följa efter misstänkta som rör sig i samhället. Detta kan ske antingen per fot eller i bil. Det har även skett på cykel och motorcykel. Allt beror på uppdragets art. Det är inte alltid så glamoröst. Jag har tillbringat många dygn sittandes i en bil och med uppgiften att ha en port under uppsikt i väntan på att en viss person skall komma ut. När det väl sker, kan jag och min spaningsgrupp hamna i en annan del av staden eller landet. Det gäller att snabbt kunna växla om från lågintensivt till högintensivt arbete, och då blir myten påtagligare.

Vilka andra metoder använder ni?
– Förutom fysisk spaning bedriver Säkerhetspolisen spaning med hjälp av teknik. Efter övervägande av åklagare samt efter ett domstolsbeslut kan vi, i vissa fall, använda tvångsmedel, det vill säga rums- och teleavlyssning samt kameraövervakning. Det är komplicerat och kräver särskild kunskap.

Insamlat material lyssnas sedan av och analyseras, ibland krävs översättning. Varje nyans är viktig och det tar tid.

Hur ser utbildningen ut?
– En spanare har en polisutbildning i botten och en gedigen polisiär erfarenhet. När vi rekryterar får vi mängder av kvalificerade sökanden. Mycket handlar om psykologi, det är viktigt att inte synas i mängden och inte låta ”mängden” upptäcka dig. Vi fokuserar på att analysera människors beteenden och måste kunna svara på frågan: ”vad är personen X nästa steg”. Ingen situation och ingen människa är den andra lik. Därför måste vi, i alla lägen, bemästra konsten att improvisera, och det snabbt.

För det mesta jobbar vi i grupp. Därför är även lagarbete av stor betydelse. En del av utbildningen är fordonsspaning. På samma sätt som när vi tränar oss för att hålla en person under uppsikt per fot, kräver fordonsspaning förberedelser och en grundlig metod, vilket vi övar mycket på. Fordonsspaning är komplicerad och upptäcktsrisken större.

> ”En spanare måste tycka om tempoväxling.”

Varför blev du spanare och vad driver dig?
– Jag tycker det jag gör är viktigt. Jag vet att det vi gör skyddar landet och medborgarna. Det driver mig och jag vet att det även driver mina kolleger. För att bli en skicklig spanare måste du gilla det här livet och förstå vilka krav det kommer att ställa på dig.

En spanare måste tycka om tempoväxling, att befinna sig i nya miljöer och ständigt få nya uppdrag. Fast spaning kan mycket snabbt växla om till rörlig. Det är speciellt utmanande när den eller dem vi skall hålla koll på själva är spanare.

Kan du berätta om ett speciellt fall?
Erik tvekar. – Nja, nu börjar vi närma oss det hemliga. Och om jag skulle gå in på detaljer skulle dem vi skyddar landet emot lära sig en hel del om våra metoder. Men jag kan berätta om en situation som innehöll de flesta spaningsdetaljerna. Min grupp skulle följa efter en person, en kompetent utländsk agent, som landade på Arlanda. Det var många egendomliga omvägar innan personen till slut checkade in på hotell i centrala Stockholm. Därefter var det lika många omvägar som jag hängde med på innan personen genomförde sitt möte, sitt egentliga ärende i Stockholm. Under tiden höll mina kolleger uppsikt över hotellet och märkte att fler personer som vi var intresserade av, och några nya, råkade samlas där.

> ”Jag är stolt över mitt jobb och vad vi åstadkommer.”

Dagen efter lämnade den förste Sverige. Det kanske inte verkar märkligt. Men de pusselbitar vi fick under den här operationen var exakt det vi behövde, och det blev ett genombrott.

Du har onekligen ett speciellt yrke. Har det påverkat ditt privatliv?
– Ja, ibland. Jag är stolt över mitt jobb och ser dagligen vad vi åstadkommer. Ibland är det synd att vi inte kan berätta om det. Andra personer, som inte har ”hemliga jobb”, kan berätta och då ökar förståelsen för yrket. Det stödet söker vi hos varandra, inom spaningsenheten.

Det är bara mina arbetskolleger som vet vilket jobb jag egentligen har, och när jag plötsligt måste jobba på kvällar och nätter eller resa måste jag förklara utan att avslöja. Det är ett pusslande, och ibland knepigt. Utåt har jag, ja, kalla det för ”jobb-alias” som jag berättar för mina närmaste, för grannar och släkt. Varken jobbet eller uppdraget skulle fungera om vi inte hade denna konstruktion. Men när jag ser de brott vi förhindrar, är det värt allt besvär. ■

Vi skyddar Sverige och demokratin.

Säkerhetspolisen

Box 12312
102 28 Stockholm
Tfn 010-568 70 00
Fax 010-568 70 10
E-post sakerhetspolisen@sakerhetspolisen.se
www.sakerhetspolisen.se